

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE

Filosofická fakulta

Ústav románských studií

Sexualita, erotika a láska v románech Manuela Puiga

Sexuality, erotismus and love in the novels of Manuel Puig

diplomová práce

Autor práce: Ivana Dlesková

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Hedvika Vydrová

Rok podání práce: 2007

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
a že jsem uvedla všechny využití prameny a literaturu.

Ivana Dlesková

Obsah

1. Úvod	4
2. Životopis Manuela Puiga v návaznosti na jeho tvorbu	5
3. Úvod do problematiky sexuálního a erotického tématu v literatuře.....	10
3.1. Sexualita.....	10
3.2. Problematika erotického tématu a hranice mezi erotikou a pornografií v literatuře.....	12
3.3. Literární zpracování sexuálního tématu.....	21
3.4. Identifikace erotické prózy	24
3.5. Populární kultura, literatura a téma sexu.....	28
3.5.1. Populární kultura a Pop-art a masová kultura	29
4. Sex a láska v románech Manuela Puiga.....	32
4.1. Úvod k rozboru sexuálního tématu v románech Manuela Puiga	32
4.2. Sexualita v díle Manuela Puiga	39
4.3. Erotika v románech Manuela Puiga.....	48
4.3.1. Názvy románů Manuela Puiga	48
4.3.2. Erotika jako touha po kráse	50
4.3.3. Erotika jako sexuální touha.....	55
4.4. Láska v románech Manuela Puiga.....	65
4.4.1. Láska partnerská	65
4.4.2. Mateřská láska	69
4.5. Jazykové a stylistické prostředky v kontextu erotického tématu	71
Resumé	74
Sexualidad, erotismo y amor en las novelas de Manuel Puig.....	74
Sexualita, erotika a láska v románech Manuela Puiga.....	76
Sexuality, erotismus and love in the novels of Manuel Puig.....	76
Bibliografie:	77

1. Úvod

Ve své diplomové práci jsem se rozhodla zaměřit na prózu Manuela Puiga a autorovo pojetí tématu sexuality, erotiky a lásky. Autor do svého díla zahrnuje fenomény masové kultury a její vliv na sexualitu. Téma, které Puig ve své próze předkládá, lze považovat za aktuální i v dnešní době. Děj zde analyzovaných románů je zasazen do doby třicátých až šedesátých let, kdy masová média neměla takový rozměr jako v dnešní době, ale na postavách z Puigových románů lze pozorovat, jak masová kultura ovlivňuje jejich názory, chování i sexualitu. Aktuálně se často hovoří o problematice vlivu dnešních médií a globalizované kultury na naše životy a speciálně na oblast sexuality. Médii je nám předkládán jakýsi dokonalý model sexu a lásky, kterého lze v reálném životě jen těžko dosáhnout, a tento fenomén zpracoval Manuel Puig již před několika desítkami let.

2. Životopis Manuela Puiga v návaznosti na jeho tvorbu

Pro pochopení díla Manuela Puiga považuji za důležité seznámit se detailněji s jeho životním obdobím od roku 1932 až 1970, které považuji za důležité pro analyzované romány této diplomové práce, a to jak po stránce obsahové, tak formální. Tvorba Manuela Puiga je silně ovlivněna jeho vlastními zážitky a prožitky, které poté přenesl do své prózy.

Juan Manuel Puig se narodil 28.12.1932 uprostřed pampy v městečku General Villegas vzdáleného přibližně patnáct hodin cesty od Buenos Aires. Právě město General Villegas je dějištěm událostí v jeho prvních prózách *Zrada Rity Hayworthové (La Traición de Rita Hayworh)*¹ a *Nejhezčí tango (Boquitas Pintadas)*², které můžeme považovat z části za autobiografické. Puigova rodina náležela ke střední vrstvě. Autorova matka, María Elena, byla lékárnice a otec, Baldomero, podnikal v chovu dobytka. Středostavovskou vrstvu také určovalo, že vlastnili dům, oba pracovali, zaměstnávali chůvu a barevnou pomocnici. Oba rodiče stálo nesmírné úsilí udržet tento standart. Hlavně pro Puigova otce bylo prioritou zabezpečit životní úroveň rodiny. Levinová uvádí:

Manuelův materiální život v dospělosti se pohyboval mezi *yin* a *yang* přístupem k penězům, který brzy převzal od otce: šetřil na každodenním životě, ale nešetřil na luxusním cestování,

¹ Puig, Manuel: *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003.

² Puig, Manuel: *Boquitas Pintadas*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2002.

zábavě, kulturním životě a v neposlední řadě na umělecké činnosti.³

Mezilidské vztahy a celkové poměry v argentinské společnosti třicátých a čtyřicátých let minulého století byly předmětem Puigových prvních dvou románů *Zrada Rity Hayworthové* a *Nejhezčí tango* a inspirací i v dalších dílech. Puig byl velmi vnímavé a citlivé dítě velmi upjaté na matku, kterou přezdívali Malé.⁴ V dalších kapitolách této diplomové práce se ještě zmíním o vztahu, který měl Manuel Puig se svou matkou, která pro něj, jako autora, představovala inspiraci a pro Manuela Puiga jako člověka osobu, se kterou se on sám ztotožňoval. Po absolvování základní školy v jeho rodném městě, získal Puig stipendium na internátní škole na předměstí Buenos Aires. Odloučení od rodiny, zvláště pak od matky, bylo pro Puiga těžké. Pátá kapitole ve *Zradě Rity Hayworthové* dokládá autorův pobyt v internátě. Jedním z vlivů na Puigovu pozdější tvorbu jsou jeho vlastní zážitky z dětství a dospívání. Již od dětství se cítil být jiný než ostatní děti, nevynikal ve sportu jako jiní chlapci, byl bázlivý, tichý, klidný, výborný student, který miloval představitele hollywoodské filmové produkce třicátých a čtyřicátých let minulého století. Během celého Puigova života byla jeho nejbližší osobou právě jeho matka.

Po střední škole, v roce 1951, začíná na přání rodičů studovat na univerzitě v Buenos Aires, ne však rodiči vybranou architekturu, ale zapíše se na filozofickou

³Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman.His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. Str. 7.:

"Manuel's material life as an adult would oscillate between the yin and yang of parental economy acquired early on: a penny-pincher in everyday life, he indulged in luxuries of travel, entertainment, cultural life, and last but not least, making art."

⁴ Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman.His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. Str 9 - 15.

fakultu na studium angličtiny, francouzštiny a italštiny - tedy jazyků filmových mocností. Puig začal svůj život směřovat k naplnění svého dětského přání stát se filmovým tvůrcem. V následujícím roce však univerzitu opouští, ve studiu pokračuje soukromě a začíná uvažovat o vycestování z Argentiny. Nutno připomenout, že tehdejší společenské poměry Argentiny i samotný Perónův režim byly v rozporu s Puigovým vnitřním demokratickým přesvědčením. Po absolvování vojenské povinné služby, kterou strávil jako překladatel u letectva díky konexím své sestřence, vystupující v knize *Zrada Rity Hayworthové* jako Teté. Možná pod tlakem společnosti, rodiny a okolí se Puig v té době snažil i navazovat vztahy s dívkami, ačkoli tyto vztahy zůstaly vždy platonické, své homosexuální orientace si byl vědom již od útlého dospívání.⁵ V roce 1956 mu rodina, na které byl finančně závislý, umožnila odjet do Říma, kde mu rodiče zaplatili studium na filmové akademii. Sny, které míval o Evropě, však střídá postupné zklamání. Italská neorealistická filmová tvorba je ovlivněna dozníváním válečných let a je velmi odlišná od dobové tvorby Hollywoodu. Rezervovaný přístup italské poválečné společnosti vůči cizincům, je pro Puiga další překážkou, kterou vedle stesku po domově, musí překonat. Cítil se sám a odlišný od svých vrstevníků, vysloužil si přezdívku: *Cinderella*⁵ (*Popelka*) a to pro jeho trochu zženštilý projev, plachost a zájem o romantickou filmovou tvorbu zlaté éry Hollywoodu. Pobyt v Itálii byl pro Manuela Puiga velkým zklamáním, cítil, že jako člověk zde nebyl přijat a nepodařilo se mu uplatnit se ve světě filmu. Z Itálie se Manuel Puig přestěhoval do Londýna, aby pokračoval ve studiu filmového umění. Ačkoli napsal několik scénářů, jedinou příležitost u filmu dostal jako překladatel

Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. S. 30-62, 89.

titulků. Když se v roce 1961 vrátil do Říma, začal poprvé uvažovat o literatuře jako o možnosti vlastní umělecké seberealizace. Vliv na toto Puigovo rozhodnutí měl jeho blízký přítel Mario Fenelli, který jako vášnivý amatérský spisovatel a autor nevydaného románu *Brooklynská růže*⁶ – o malém chlapci z Buenos Aires, co tráví svá odpoledne při poslechu radiových soap-oper s prvky sci-fi. Puig se inspiroval Mariovým dílem pro svou další tvůrčí orientaci a také román *Zrada Rity Hayworthové*, který začíná tvořit v roce 1962. Původní formu filmového scénáře brzy nahradí forma vnitřních monologů v próze, která je sice přijata vlídně u jeho odborných přátel, ale v literárních kruzích označena za pouhý experiment. Počáteční zklamání z takovéhoho přijetí svého rukopisu a nemožnosti vydat jej knižně, řeší Puig opět vycestováním. Tentokrát do New Yorku, kde pokračuje na dokončení románu *Zrada Rity Hayworthové* a opět se neúspěšně uchází o práci u filmu. Puigova cesta do New Yorku je klíčová pro formu i obsah jeho tvorby. Postmodernistické umělecké směry a uvolněná atmosféra, které byly pro New York šedesátých let typické, umožnily Puigovi lépe se umělecky realizovat. Ve Spojených státech amerických během šedesátých let minulého století probíhá tzv. sexuální revoluce a rozvíjí se umělecké směry jako je např. Popart, minimalismus, hyperrealismus a konceptuální umění. V New Yorku se z Manuela Puiga stává autor pop literatury. I pod vlivem Freudovy teorie ukončuje děj Pop-artové prózy *Zrada Rity Hayworthové* v roce 1948, kdy je hlavní postavě Totovi šestnáct let. Dle Freuda⁷ jde o věk, kdy je lidská sexualita již plně vyvinuta a položeny základy sexuálního chování, které budou jedince již napořád

⁶ Fenelli, Mario: *Brooklyn Rose*. In Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. Str 70 – 95.

⁷ Freud, Zigmund: *Pátý svazek Sebraných spisů*. Praha: Psychoanalytické nakl. J. Kocourek, 2007.

provázet. Dle mého názoru, v New Yorku získala Puigova prozaická tvorba jasný charakter. Hlavním tématem jeho novel bude lidská sexualita v různých formách a vývojových stupních. Rukopis Zrady Rity Hayworthové dokončil v roce 1967 a knižně vyšla po různých peripetiích v roce 1968 v nakladatelství Seix Barral v Barceloně. Od roku 1970 je z Puiga profesionální spisovatel s velmi úspěšnou kariérou.

Věnuje se dále i cestování, střídavě pobývá v New Yorku, Riu de Janeiru a Mexiku. Vedle psaní novel se věnuje i psaní divadelních her a filmových scénářů na motivy svých próz. Manuel Puig umírá roku 1990 v Cuernavaca v Mexiku po krátké nemoci.

Přehled prozaických děl Manuela Puiga:

- 1968: *La traición de Rita Hayworth* (Zrada Rity Hayworthové)
- 1969: *Boquitas pintadas* (Nejhezčí tango)
- 1973: *The Buenos Aires Affair* (Aféra v Buenos Aires)
- 1976: *El beso de la mujer araña* (Polibek pavoučí ženy)
- 1979: *Pubis angelical* (Andělské pohlaví)
- 1980: *Maldición eterna a quien lea estas páginas* (Navěky prokletý buď ten, kdo čteš tyto řádky)
- 1982: *Sangre de amor correspondido* (Krev opěťované lásky)
- 1988: *Cae la noche tropical* (Snáší se tropická noc)

3. Úvod do problematiky sexuálního a erotického tématu v literatuře

3.1. Sexualita

V této úvodní pasáži chci čtenáře seznámit s pojmem sexuality, který bude dále předmětem analýzy v díle Manuela Puiga a pomůže i blíže pochopit erotickou a sexuální problematiku. Sexualita označuje soubor jevů a vlastností, které vyplývají z pohlavních rozdílů a mají souvislost s rozmnožováním, sexuálním uspokojením a slastí ze sblížení nebo sblížování, vzrušením i citem a tyto jevy vyplývají z rozdílů mezi pohlavími.⁸ Sexualitu lze chápat jako souboru projevů dle pohlavních rozdílů a také předpokládá existenci pouhých dvou druhů sexuality, z nichž každá přísluší jednomu pohlaví. Ve skutečnosti však existuje značná pluralita projevů i v rámci jedinců téhož pohlaví a téměř žádný znak či projev není vlastní pouze jednomu pohlaví. Tradiční pohled na sexualitu jako pouhý rozdíl v chování mezi mužským a ženským pohlavím byl v moderním západním světě pozměněn poté, co byla obecně akceptována homosexuální orientace, transsexualita i asexualita (absence sexuální orientace i absence sexuální touhy)⁹. Od obecného chápání projevů sexuality se naše společnost přiklání čím dál více k individuálnímu chápání sexuality. Společnost i nadále v otázce sexuality hraje velmi podstatnou úlohu, protože i sexualitu, ačkoli v podstatné míře jde o vrozenou dispozici (homosexualita, transsexualita), lze chápat i jako osvojenou sociální

⁸ Jandourek, Jan: *Sociologický slovník*. Praha: Portál. 2001.

⁹ Caponni Věra, Hajnová Růžena, Novák Tomáš: *Sexuologický slovník*. Praha: Grada. 1994.

roli¹⁰. Do individuální sexuality lze zahrnout vlastnosti jako preference určitého typu partnerů, četnost a charakter erotických a sexuálních vztahů, způsob projevování a prožívání citů a orgasmu, upřednostňování partnerského či svobodného života apod. Samotná struktura sexuální identity a fenomény, kterými je ovlivněna, jsou dnes velmi moderním tématem a i předmětem mnoha vědeckých výzkumů. Politické a náboženské autority mají svůj vliv na obecný pohled na sexualitu každého jedince a společnost jako celek má tendence určovat, co je a co není tzv. normální. Společenská podmíněnost sexuálního chování na základě pohlavních rozdílů je v poslední době kriticky studována *gender studies*. I v dnešní moderní společnosti nalezneme ustálené sociální stereotypy např.: v podobě vhodnosti počtu sexuálních partnerů pro muže a ženu, frekvence střídání sexuálních partnerů, způsobu provozování pohlavního aktu, apod. Již jsem zmínila, že na sexualitu má vliv i politika a církev či autority obecně. Foucault¹¹ hovoří o tzv. politizaci sexuality na základě faktu, že sexualita je nedílnou součástí společnosti a kultury a jako taková tedy je využívána k prosazení politických a s tím souvisejících mocenských cílů. Jako příklad Foucault dále uvádí regulaci sexuality v 19. století směrem k heterosexuality a podpoře porodnosti a tím i posílení státu. Sexualita jako součást ideologie je patrná např. na přístupu určitých náboženství k problematice sexuality a tolerance či netolerance určitých typů sexuálních jevů (homosexuální styk, používání antikoncepce, předmanželský sex apod.)

V dalších kapitolách budou přiblíženy pojmy sexu, erotiky a lásky, které jsou součástí sexuality každého jedince.

¹⁰ Zvěřina, Jaroslav; Malina, Jaroslav. *Sexuologie pro antropology*. Brno: Nauma, 2002.

¹¹ Foucault, Michel. *Dějiny Sexuality*. Praha: Herrmann & synové, 1999.

3.2. Problematika erotického tématu a hranice mezi erotikou a pornografií v literatuře

Protože jedním tématem této diplomové práce, které vyplývá již z jejího názvu, je erotika ve výpravné próze, bude tato kapitola věnována definici erotiky v literatuře jako takové. Na základě této teoretické části budou vyhodnoceny výsledky v praktické části.

Obvyklý výklad tohoto slova uvádí, že za erotické lze považovat to, co působí na náš vlastní sexuální prožitek.¹² Erotika je pouhá možnost a příslib sexuálního prožitku, vzbuzuje touhu, je tím, co se odehrává před samotným aktem. Erotika je to, co není vidět, je v pouhém náznaku, který rozvíjí představivost, každého z nás. Erotika je touha po uspokojení a lze říci, že končí přesně v momentě jeho naplnění. Erotika je představou sexuálního uspokojení. Představa je to, co je neviditelné, individuální a velmi intimní. Zde hraje svou důležitou roli individuální sexualita každého jedince, která v sobě zahrnuje i vlastní sexuální identitu, která samozřejmě ovlivňuje naše vlastní hodnocení toho, co nám připadá přitažlivé, či erotické, co v nás probouzí sexuální vášeň a co naopak odpuzuje.¹³ Každý z nás tedy bude posuzovat individuálně sexuální podněty z okolí, ať je to literární text, film, fotografie apod. a každý z nás bude vyhledávat jiné podněty pro navození sexuálního vzrušení. Erotika je právě touhou po takovém prožitku. Co je ale tedy „to“ erotické? „Každé vizuální a jazykové zpracování, které se odvolává na to, co nelze

¹² Kolektiv autorů. *Všeobecná encyklopedie*, 2 c/f. Praha: Diderot, 1999.

¹³ Farré, J.M.; M. Valdés, M. y Maideu, E. *Comportamientos sexuales*. Barcelona: Fontanella, 1980.

spatřit v celé své kráse, je erotické."¹⁴ Literatura se tedy jeví jako skvělý prostředek pro ztvárnění erotického tématu, protože zde moc slova přímo působí na naši představivost. Vždy když literární text v nás vzbudí sexuální touhu a vzrušení, lze hovořit o erotické literatuře. Je možné říci, že erotika je příslibem sexu, předchází mu, navozuje tu správnou atmosféru, pro možný milostný akt. Erotika a sex tedy patří k sobě. Ne vše erotické je sexuální a ne vše sexuální je erotické. Sex je sexuální akt, činnost, která přímo vede k vyvrcholení, zatímco erotika je pouhou jeho možností. Erotická literatura tedy využívá i jazykových prostředků, které si lze interpretovat jako erotické. Samotná interpretace se odvíjí od představivosti každého jedince a do jisté míry závisí i na kulturně sociálních i historických vlivech, které jsou důležité pro interpretaci erotiky v díle a to z toho důvodu, že každá kultura může erotiku a sex pojímat a chápat trochu jiným způsobem. Představa o tom, co je a co není erotické, tedy, co přesně v nás vzbudí touhu, je individuální a v průběhu doby se mění dle přístupu každého jedince a také dle přístupů celé společnosti, která v dnešní masové kultuře určuje, co je a co není erotické. Během historie se samozřejmě mění hranice toho, co je chápáno jako erotické či již jako obscénní erotika. Pouze pro příklad uvádím, že Boccacciův *Dekameron* byl ve své době velmi cenzurován a zakázán, naopak v dnešní liberálnější době je na některých školách součástí povinné četby. Jak již bylo řečeno, erotická touha je touhou po sexuálním aktu, lze tedy také říci, že v jisté formě erotické téma působí na sexuální pud každého z nás, tedy na jeden z esenciálních lidských pudů. V minulosti, nejen

¹⁴Morales, Gregorio. Literatura erótica y literatura amorosa. *Leer*, č. 98/1998, s. 17: Toda la representación visual o lingüística que convoca a lo invisible en todo su poder, es erótica.

v křesťanských kulturách, bylo sexuální téma často tabuizováno a demonizováno¹⁵ v porovnání s dnešní otevřeností západní společnosti k sexuálním tématům a motivům, které se takřka stávají nedílnou součástí všedního života. Dnešní euroamerická kultura používá a využívá sexu a erotiky - s lechtivými motivy se lze setkat téměř ve všech sdělovacích prostředcích, médiích, filmu, literatuře, komerční sféře apod. Všude kolem nás v dnešní době lze najít záměrně nastražené sexuální či erotické podněty. Erotika a sex lákají a přitahují. V úzu prezentace dnešní většinové společnosti je víc ceněno působit eroticky přitažlivě než být vzdělaný. Sex se z intimního života každého z nás přenesl i do jiných sfér našeho života (jen na okraj uvádím příklad komerční reklamy, kde provozuje sex čokoláda s mlékem, aby vznikla čokoládovo mléčná tyčinka¹⁶). Pokud se nám z dnešního pohledu jeví absurdní pohled středověké společnosti na sexuální téma, pojetí tohoto tématu v naší společnosti lze vnímat jako další extrém. Žít v aktuální společnosti někoho může učinit skoro imunním vůči erotickým signálům, symbolům, erotické metafoře a může ztížit schopnost identifikace těchto fenoménů, tak jako tomu bylo v mém případě při čtení díla Manuela Puiga. Vraťme se ale k tématu definice erotiky či erotické atmosféry. Jak bylo již výše uvedeno, erotika je přímo spojena se sexem, ale sex nemusí být nutně spojený s erotikou. Tam, kde je prostor pro vlastní představivost, se ukrývá erotika. I v dobách, kdy vzrušení a touha byly společností považovány za hříšné, vznikala umělecká díla a krásná literatura, která rozhodně erotiku nepostrádala. Dalo by se říci, že erotické téma v literatuře je přítomno prakticky od vzniku krásné literatury. Jelikož historie

¹⁵ Farré, J.M.; M. Valdés, M. y Maideu, E. *Comportamientos sexuales*. Barcelona: Fontanella, 1980.

¹⁶ Dostupné na: <<http://www.youtube.com/watch?v=0VHXBYtLhQI>>

erotického námětu v literárních textech lze datovat od počátku samotného písemnictví, je tento fakt možno považovat za důkaz důležitosti tématu pro člověka. Poukazuje na jeho velkou sílu a její možné využití. Erotické téma lze tedy připojit ke kulturním fenoménům, které jsou součástí popkultury. Erotika je lákavé a účelné téma, protože vzbuzuje touhu. Erotická touha je touha po kráse a slasti s příslibem následného sexuálního vzrušení, nevzbuzuje pohoršení ani opovržení. Nicméně velmi explicitní erotika, kdy literární text zabíhá více do detailů, může být považován za obscénní. Opět se odvolávám, že hodnocení co je a co není obscénní, je podmíněno obecně kulturním postojem k dané problematice. Erotickým bude možno označit mírně průsvitné prádlo na ženském těle, spíše než samotnou nahotu, která již nedává prostor pro vlastní představivost. Stejně jako stručný literární popis, který pouze naznačuje možnou situaci, taková je implicitní erotika a ta bývá i považována za vkusnou a přijatelnou. Naopak velmi explicitní literární líčení bývá pokládáno za obscénní erotiku až pornografii¹⁷. Zde se dostáváme k problému, jak odlišit pornografii od erotiky, určit hranici, co lze pokládat za erotické a co již za pornografii. Z předchozí definice vyplývá, že erotika je orientována na pouhou představu o možnosti sexuálního uspokojení, pornografie, jak již je možné odvodit ze samotného názvu¹⁸, se zaměřuje na detailní popis či přímé zobrazení samotného milostného aktu. Pokud přeneseme toto tvrzení do literatury, jedná se o velmi detailní popis pohlavního aktu, takový jaký lze pokládat za obscénní a s užitím takových jazykových prostředků, které přímo

¹⁷ Chochola, Martin. Diplomová práce: *Podívám se a vidím: kritéria subjektivního určování hranic mezi erotikou a pornografií*. Praha: FFUK, 2004.

¹⁸ Pornographos, Porne - prostitutka, graphein - psát: ten co píše o prostitutkách.

označují, často vulgárně, pohlavní akt např.: šukat¹⁹. Jak již bylo řečeno v úvodu, dnešní přehlčení sexuálních podmětů, se kterými se denně setkáváme, způsobují jisté otupení vůči těmto podnětům vedoucí k tomu, že je již těžké odlišit, co je jen erotické a co je již pornografie. Masová média a komerční sféra využívají sexuálních témat, jelikož je toto téma v jakékoli podobě poutavé, často bez vkusu či respektu vůči takzvaným konzumentům. Pro určení toho, zda je prozaické dílo Manuela Puiga erotické či pornografické, je třeba do této teoretické části zařadit vymezení mezi pornografií a erotikou, tedy jinak řečeno, jak lze označit vyjádření sexuálních témat v autorově próze. Předtím, než se pokusím o nějakou sofistikovanější definici rozdílu mezi pornografií a erotikou, lze laicky zmínit, že obecně vzato je erotické znázornění sexu považováno za přijatelné, ale pornografie nikoli. Erotika v sobě nese punc studu, přirozené cudnosti, ostychu a právě tyto aspekty pornografie postrádá²⁰. V pornografickém znázornění chybí stud a ostych a dalo by se říci, že i přirozený respekt k lidské sexualitě. Pro názornou ukázkou uměleckého ztvárnění erotického tématu zde zařazuji i vizuální příklad Davidova Cupida a Psyché. Činí mi ale problém zařadit pornografickou fotografii, čímž sama na sobě dokládám, že obecně není pornografie úplně akceptovatelná. Pro ukázkou pornografie si vybírám úryvek z textu od Markýze de Sade, jehož tvorbu lze, kromě dalších hodnot v jeho díle, právě

¹⁹ Morales, Gregorio. *Por amor al deseo*. Madrid: Espasa, 2006; uveden výraz *follar*.

²⁰ Chochola, Martin. Diplomová práce: *Podívám se a vidím: kritéria subjektivního určování hranic mezi erotikou a pornografií*. Praha: FFUK, 2004.

pro míru explicitnosti, s jakou je sexuální téma ztvárněno, považovat i za pornografickou:

S těmi slovy mi roztáhla nohy, lehla si na břicho, hlavu mi vstrčila mezi stehna a lízala mne, zatím co Eufrosina, již nabídla tváře své zadnice, jí prokazovala prsty tutéž službu, jako ona mně jazykem. Eufrosina, která již znala Delbeniny záliby, tloukla jí při tom mocně do zadku. Účinek na naši laskavou představenou byl znamenitý; neboť ta děvka tím lačněji sála šťávy, které po její akci ze mne prýštily. Občas přestávala a pozorovala mne.

„Jak je krásná,“ volala rozkošnický, „k čertu, jak je zajímavá. Pomoz mi, Eufrosino, lechtej jí, má drahá, chci se opít proudem jejího semene.“²¹

A pro kontrast k ukázce pornografického textu ještě připojuji ukázkou, která se pokládá za erotický text:

Po jednom zběsilém večerním pokusu u nich na zahradě (více o tom později) se jediné nám vyměřené soukromí nalézalo z doslechu, avšak nikoli z dohledu zalidněné části pláže. Tam, v jemném písku, pár kroků od našich dospělých, jsme celá rána lehávali v toporném záchvatu milostné touhy a využívali každého požehnaného obratu v čase a prostoru k vzájemným dotekům: její ruka, napolo skrytá v písku, se ke mně pomalu plížila, její štíhlé opálené prsty se náměsíčně kradly blíž a blíž; poté se na dlouhou obezřetnou pouť vydávalo její koleno... Tyto nenaplněné doteky vyvolávaly v našich zdravých a nezkušených mladých tělech takové vzrušení, že ani chladivá voda, pod jejíž hladinou jsme se po sobě nepřestávali sápat, nám nebyla s to přinést úlevu.²²

²¹de Sade, Donatien A. F. *Julietta čili Slasti neřesti*. Praha: Dybbuk, 2007. S.6.

²²Nabokov, Vladimir. *Lolita*. Praha: Paseka, 2007. S.7.

Mým záměrem bylo vybrat obecně takové ukázky, které nejlépe vystihují danou problematiku a na základě kterých si čtenář udělá představu o erotice a pornografii v literatuře. Ta pomyslná hranice mezi erotikou a pornografií lze tedy jinak nazvat, do jaké míry je sex erotický a kdy se stává sex pornografií. Z ukázek také vyplývá, že v pornografii se totiž jedná o sex jako takový, pouhý mechanismus za účelem fyzické slasti. V pornografii jakoby chyběla touha po kráse, která se ukrývá právě v erotice. V pornografii chybí něha a láska, nebo alespoň ustupuje do pozadí. Cílem pornografie je pudové vzrušení čtenáře a jeho uspokojení. Proto využívá, v kontextu literatury, takové jazykové prostředky a formy, které čtenáři nedávají příliš prostoru pro vlastní představivost, kterou by doplnil děj a která je tak typická pro erotiku. Pornografie také může vyvolat dojem, že není součástí kultury v pravém slova smyslu a jako komponent uměleckého díla i v dnešní sexem přesycené doby v jistém slova smyslu šokuje, pohoršuje a zároveň láká, právě proto, že v sobě nese punc něčeho zakázaného. Hovoříme zde o obecných hranicích pro vyobrazení sexu v západní kultuře, avšak dalším rozlišujícím faktorem pro určení pomyslné hranice mezi erotikou a pornografií je individuální vnímání tématu jedincem. Výchova, společnost, vrozené povahové rysy, intelekt, vzdělání - to vše může ovlivnit individuální nahlížení na to, co je a co není pornografické či erotické. Hovoříme zde o hranicích mezi pornografií a erotikou v euroamerické, tedy nám vlastní, společnosti a lze se domnívat, že jedinec, který v ní žije, bude pod vlivem působení této kultury na jednotlivce i na celou masu mít obecně podobné nahlížení na problematiku společné s ostatními členy naší kultury.²³ Erotika a pornografie mají společné téma sexu. Liší se tedy mírou

²³ Farré, J.M.; M. Valdés, M. y Maideu, E. *Comportamientos sexuales*. Barcelona: Fontanella, 1980.

tzv. odhalení, co je a co není vidět, co je a co není vyjádřeno a do jaké míry jsou detaily ponechány pouze fantazii a představivosti čtenáře či pozorovatele. Je třeba si také uvědomit, že erotické téma bylo součástí umění a tedy i literatury již od samotného vzniku krásné literatury a písemnictví obecně a to napříč všemi kulturami. Sex a jeho znázornění nalezneme v *Eposu o Gilgamešovi*, *Kámásútře*, *Bibli* i řadě antických děl. Ačkoli nástup křesťanství s sebou přináší kritický pohled na sex a tím na jakékoli jeho vyobrazení a odkaz tohoto myšlení je patrný i dnes a troufám si tvrdit, že se dotýká i mne jako autorky této diplomové práce, erotiku, tedy sex, nalezneme i v dalších klasických dílech autorů jako Lope de Vega, Cervantes, Góngora y Argote aj. K plošnému rozšíření pornografie v naší západní kultuře začalo docházet až během 19. století, kdy můžeme hovořit i o vzniku tzv. masových médií a prostředků masové komunikace, které jsou i plodem technického pokroku např. celoplošné tiskoviny, fotografie, později počátky filmu. Právě zrod masové komunikace prostřednictvím masových médií, tím tedy šíření jakkoli znázorněných sexuálních témat, vedl i k debatě o tom, jaké vyobrazení sexu je a není přijatelné. Právě surová znázornění sexu, která můžeme nazývat pornografií, byla terčem kritiky a cenzury²⁴. V minulosti i dnes jsme tedy svědky paradoxního pohledu a zacházení s explicitně vyjádřenou erotikou či pornografií: většinovou společností je takové téma vyžadováno a konzumováno a zároveň shledáváno jako něco nepatřičného. Právě způsob, jakým společnost nakládá se sexuálním tématem a jak je na něj nahlíženo, je důležité pro téma této diplomové práce, jelikož stereotypy masové společnosti a masové kultury s ohledem na sexuální tematiku jsou také předmětem Puigovy

²⁴ Hauser, Arnold. *Filosofie dějin umění*. Praha: Odeon 1975.

prózy. Z tohoto úvodu tedy vyplývá, že identifikovat pornografii a erotiku, určit rozdíl mezi těmito dvěma fenomény, lze na základě toho, do jaké míry je sex či zaobaleně řečeno milostná tematika, detailně vyobrazen, zda je téma přikrášleno citovým afektem, prostředím, metaforou apod. Pokud je sex obrazně řečeno zaobalen do poloprůsvitného roucha, lze ho považovat za krásný, vkusný a erotický. Odhalení sexu jako takového bez příkras a bez jakéhokoli hlubšího afektu lze již považovat za pornografii. Nicméně, jakkoli by mělo být vnímání této pomyslné hranice individuální, na její určení má nemalý vliv kultura, ve které žijeme, a která s odvoláním na morálku společnosti sama určuje míru, v jaké může být sex explicitně vyjádřen. Tato teorie je však důležitá pro další rozbor tématu sexu a erotiky v díle Manuela Puiga. Až do této části jsme se věnovali pouze fyzické stránce problematiky; tedy fyzickému vzrušení. V následujících kapitolách o literatuře, která zpracovává toto téma, je zmíněno, že sexuálně je spojováno i s citovým afektem, který můžeme obecně nazvat milostným citem či láskou. Co je vlastně láska? Jelikož i láska, jako literární téma, se týká této diplomové práce, lze použít definici Jana Jandourka:

Vztah mezi dvěma lidmi charakterizovaný silnou citovou vazbou, nezištností, stálostí, vytrvalostí, odpovědností a vzájemnou věrností. Stadium, které může navazovat na stav zamilovanosti a přitažlivosti. V přeneseném významu též vztah ke skupině lidí, idealizované osobnosti nebo ideji, který je tak silný, že jedinec klade sebe a své zájmy až na druhé místo. Ve třetím významu je láska totožná s romantickou zamilovaností²⁵

²⁵ Jandourek, Jan. *Sociologický slovník*. Praha: Portál, 2001.

Lépe tuto problematiku vystihuje rozdělení typů lásky podle míry vášně, intimity a oddanosti od Roberta J. Sternberga²⁶: neláska, zalíbení, zamilovanost, láska prázdná, romantická, přátelská, osudová, dokonalá. Obecně lze říci, že podobně jako lidé touží objevovat tajemství sexu, touží stejně pocítit i lásku. Je otázkou, zda sex přichází s láskou, či zda láska se sexem. V dnešní společnosti nemusí sexuální spojení znamenat nutně i citové spojení, lásku. Ze Sternbergova rozdělení vyplývá, že vášně je jeden z rozměrů lásky. Fyzické touze předchází touha citová. Je sice prakticky možné oddělit lásku od fyzické vášně, nicméně láska, citový afekt, je jedním z faktorů, který umělecké zpracování sexu, které může být považováno za erotické, dělí od čisté pornografie.

3.3. Literární zpracování sexuálního tématu

²⁶ Sternberg, Robert J. *El triángulo del amor*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, 1997.

V úvodu byla nastíněna možná hranice erotiky a pornografie, oba fenomény jsou zaměřeny na sex a na jeho znázornění. Pokud hovoříme o literatuře, musíme si být vědomi, že hlavním nástrojem literatury je slovo. Literatura je silou, která je přímo propojena s myslí a fantazií čtenáře. Literární text v kontextu krásné literatury se stává projekcí v mysli každého čtenáře a lidská imaginace není ovlivněna společenskou cenzurou ani morálními soudy druhých, je to intimní prostředí každého jedince. Dalo by se tedy říci, že literatura je velmi vhodným prostředkem pro zpracování sexuálního tématu, právě díky svobodě, kterou v sobě literatura nese. V úvodu bylo řečeno, že takovou realizaci sexuálního tématu, co poskytuje prostor pro vlastní představivost, lze nazvat erotickou, lze tedy spojení literatury a sexu nazvat jako vhodné pro vytvoření erotického díla, jelikož literární text poskytuje, v ideálním případě, čtenáři velký prostor pro jeho vlastní představivost. Je na autorovi, jak s daným tématem pracuje, protože i literární dílo může být pornografií. Pornografií se literární text stane, když není dán prostor pro imaginaci, jakmile jsou zvoleny jazykové prostředky a postupy, které sex vyobrazí explicitně, obscénně. Avšak volná obscénnost v literatuře může být i tak erotická a vzrušující, jelikož na rozdíl od vizuálního zpracování sexuálního tématu, slovo vždy bude skýtat příležitost pro imaginaci. Literární text má tu moc, že čtenář si může představit sám sebe v dané situaci, jeho představivost není limitována přímým vyobrazením, a představa moci se nacházet na místě protagonistů např. erotické povídky je již sama o sobě vzrušující. Jak bylo již řečeno v úvodu, sexuální téma může být jak hlavním tématem díla, nebo může jen dílo komplementovat. Pro pochopení tematiky zpracování sexu v literatuře se ale zaměřím na literární žánry a postupy i

výrazové prostředky typické pro literární texty, které mají milostné téma jako hlavní. Pokud mluvíme o sexu v krásné literatuře, lze hovořit o erotické literatuře či milostné literatuře a tematice, ačkoli i takový text může obsahovat velmi explicitní pasáže. Samotné označení pro literaturu s milostnou, dále s lechtivou a sexuální tematikou bývá obecně označován za erotickou. Tato kapitola je zaměřena na obecné rysy erotické prózy, aby bylo možno ji využít k rozboru Puigových románů. Proto zde neuvádím téma erotické poesie, která není součástí díla Manuela Puiga. Erotická próza, stojí většinou na okraji nově etablovaných literárních žánrů. Je s podivem, že žánr sci-fi, fantasy, detektivky, které byly ještě nedávno považovány za žánry „nízké“, „nevážné“ literatury, jsou přijímány kritikou i širokou veřejností. Tenká hranice mezi pornografickou a erotickou literaturou odsuzuje erotickou prózu jako celek, opět jsme tedy u společenského problému přijetí pornografie. Naopak je erotika obecně přijímána ve formě poesie; od Sapphó, Shakespeara až k Baudelairovi, je erotická poezie považována za součást literární tradice. Snad jsou to obrazné prostředky užívané v poezii (metafora, metonymie, atd.), které ponechávají téma více zastřené, jakoby skryté a tudíž pro naši společnost přijatelnější, na rozdíl od prózy. Lze také říci, že sex v poezii si přece jen uchovává své jisté tajemství. Tímto opět narážím na kulturní koncepty, které obecně určují, co je a co není vhodné, akceptovatelné a tudíž v tomto kontextu i to, co je a co není uznávaným žánrem. Z úvodní kapitoly vyplývá, že je celkem složité určit přesnou hranici toho, co je a co není pornografií a vymezení pornografie vůči erotice i proto, že ze společenského hlediska je snadnější určit právě pornografii. Susan Sontagová v eseji *Pornografická imaginace* ukazuje, co považuje za literární pornografii. Na

dílech: *Příběh oka* od Georgese Bataille a *Příběh O* od Pauline Réageové rozlišuje tři druhy fenoménu pornografie: psychologický, sociologický a literární. Z eseje vyplývá, že samotný literární fenomén je podřízen sociologickému i kritickému pohledu. Sontagová polemizuje s kritikou, že pro pornografii obecně i v literatuře je podstatná ztráta osobnosti; na rozdíl od psychologického a realistického románu pornografie a erotická literatura nevykresluje osobnost postav, ta je často promítnuta pouze skrz sexuální akt. Proto není ani v nejmenším zapotřebí obhajovat pornografii před výtkami vycházejícími z formálních požadavků klasického realistického románu.²⁷

Mým cílem je určit a objasnit erotické náměty a témata v prozaických dílech Manuela Puiga a tato úvodní část slouží k ucelenému uvedení do problematiky. Erotické téma je tedy tématem, které se orientuje na sexuální pudy čtenáře, a tudíž je možné jej považovat za kontroverzní téma, které může lákat i odpuzovat zároveň. Literární text s erotickou tematikou lze nazvat erotickou literaturou v případě, že účelem takového textu je navodit erotickou atmosféru a erotické vzrušení čtenáře (Herrera, Francisco 1990). V analytické části bude na konkrétních ukázkách předloženo, co přesně v próze Manuela Puiga vzbuzuje u čtenáře touhu. Společenskými a kulturními koncepty, fenomény se již dotýkám tématu, které bude podrobněji rozpracováno v kapitole o popkultuře a sexu.

3.4. Identifikace erotické prózy

²⁷ Sonntagová, Susan. Pornografická imaginace. In Nagy, Ladislav. *Erotica jako hranice literatury*. Host 07/2002.

Jaké jsou tedy charakteristické znaky milostné literatury? Je erotika vymezena pro samostatný literární žánr? Je známa pevná koncepce struktury erotické prózy? Existují výrazové prostředky typické pro vyjádření sexuálního tématu? Na tyto otázky budu hledat odpověď v následující kapitole.

Je zřejmé, že sexuální téma nalezneme téměř v každém literárním díle. Je to logické, neboť sex a sexualita tvoří přirozenou součást našeho života a ten se odráží v literatuře. Vždy je možné hledat a najít dvojsmysl k některému slovu a tím dokázat možnou přítomnost sexu v díle. Sex lze najít v Cervantesovi, Pérez Galdósovi, Unamunovi, Sábato, Goytisolovi atd. stejně jako v české klasice *Babičky* od Boženy Němcové. Přece jen ale nelze říci, že dílo je erotické pouze pro okrajovou zmínku sexu. Dílo je erotické tehdy, když jeho obsah je soustředěn na sexuální téma a erotiku. Jak již bylo řečeno v úvodu, erotika se v umění spojuje s láskou či milostným citem, ačkoli v reálném životě tomu tak nemusí být. Morales uvádí, že stejně tak lze téma lásky umělecky zpracovat i bez přítomnosti sexu²⁸ a vzrůstající explicitnost erotiky v literatuře, stejně jako v umění obecně, ubírá místo fantazii a tím čtenáře omezuje. Čím víc je text co do popisu detailnější, tím víc může čtenáře vzrušit, nicméně toto vzrušení je vlastně řízeno autorem a čtenář ztrácí kontrolu nad svým vzrušením. V dnešní době jsme na takový přístup řízeného vzrušení zvyklí díky detabuizaci sexuálního tématu. Velké množství sexuálních podnětů kolem nás odjímá sexu veškeré jeho tajuplnosti. Často si neuvědomujeme, že náš sex a intimní vzrušení podřizujeme obecnému diktátu, který určuje pomyslné normy toho, co je a co není vzrušivé, případně, jak má být vzrušivé. Tento fenomén je samozřejmě promítnut i do umění, literaturu

²⁸. Morales, Gregorio. *Por amor al deseo*. Madrid: Espasa, 2006.

nevyjímaje. Pokud nabýváme dojmu, že díky pornografii odpadá i to poslední tabu, tedy tabu lidské sexuality, jsme na omylu, jelikož, jak vyplývá již z úvodní pasáže, aby mohla být pornografie pornografií, je nutná existence zábran a společenských tabu; bez nich by pornografie nebyla ani vzrušující, zajímavou a ani předmětem této polemiky. Jak ostatně říká Víctor Montoya: "Bez nešetrného přístupu, není možné tvořit erotickou literaturu zbavenou předsudků a tabu."²⁹ Zkusme si nyní nastínit možnosti formální stránky erotického či pornografického prozaického díla, což je to, co nás zajímá. Existuje literární žánr, který je jako žánr sám o sobě určen výhradně pro erotickou literaturu? Z dostupných pramenů vyplývá, že pornografická a erotická stránka literárního díla se posuzuje zcela dle obsahu, ne tolik dle žánru. Ano, zde se nabízí román červené knihovny (Peterka, 2004), který má za hlavní téma romantickou lásku. Hlavní hrdinové musí většinou překonat počáteční peripetie a překážky a poté spěje děj ke šťastnému konci. Obecně je tento typ prózy určen především heterosexuálním ženám a sex zde vystupuje jako přirozené vyústění citového vztahu. Spojení sexu s citovým afektem samozřejmě nebrání možnosti vzrušení čtenáře. Vzrušujícího účinku literární dílo dosáhne jazykovými prostředky a explicitním líčením sexu a sexuálních praktik. K erotickému tématu se vážou i jazykové prostředky, které určují erotický ráz literárního textu. Každá doba i kultura má své výrazy pro označení jak samotných pohlavních orgánů a milostného aktu. Pokud si představíme sexuální akt a vše, co mu předchází, a tuto představu bychom písemně zaznamenali, erotický charakter textu bude právě v míře popisu detailů a vhodnou volbou jazykových prostředků, o kterých se předpokládá, že je

²⁹ Montoya, Víctor. *Censura del lenguaje*. Literaria, č. 120, Cagua, 2005: „Sin una actitud irreverente es imposible crear una literatura erótica despojada de tabúes y prejuicios”

čtenář zná, a které mají obecný význam spojený se sexuální činností. Pro příklad volím výrazy ze španělštiny, jelikož díla zkoumané literatury jsou psaná ve španělštině s českým překladem v závorce: *follar* (šukat), *coger*³⁰ (šoustat), *hacer el amor* (milovat se), *penetrar* (pronikat), *mamar* (sát, vulg. kouřit péro) *chupar* (lízat). Pokud se vrátím k tezí Moralese, ten zastává názor, že právě velmi příznačný a explicitní význam těchto výrazů, v některých případech vulgarismů, nedává již moc prostoru pro fantazii a tím se může stát text obscénním či pornografickým. Opět jsme ale u diskuze ohledně určení hranice mezi pornografií a erotikou a úsudku každého čtenáře, kde tato pomyslná hranice leží. Další možností je použít obecné výrazy, které nejsou vulgarismy, ale čtenář si je může se sexuální činností spojit, zde ale opět může hrát vliv kultura, společnost, doba i vlastní úsudek čtenáře. V kontextu tématu literární látky, ze které si čtenář může vyvodit možný sexuální akt, správně zvolené jazykové prostředky mohou vést k jeho vzrušení. Je ale třeba takové téma uvést a připravit na něj čtenáře, např. pokud se v dějové linii objeví pár, který je k sobě přitahován. Dle teorie žánrů lze říci, že pokud hovoříme o popisu a líčení detailů, hovoříme o realistické próze.³¹ Lze ale erotiku najít i v experimentálních formách prózy? Obecně, čím více je porušována klasická struktura románu, tím více je třeba spolupráce čtenáře na interpretaci díla, v tomto případě i co se týče erotiky a vzrušení. Čtenáři není erotika servírována na stříbrném podnose, ale lze ji najít právě díky zapojení vlastní imaginace, spojení textu s vlastní zkušeností a případně pochopení některých kulturně-historických kontextů, které jsou v díle předkládány.

³⁰ Výraz *coger* je v některých hispánsky hovořících oblastech neutrální a znamená: vzít, brát.

³¹ Mocná, Peterka. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004.

Erotika je spojena s tajemstvím. Čím více se odhaluje, tím více se stává obscénní a postupně může přejít do pornografie. Do obsahu erotické prózy se přirozeně zahrnuje více kapitol či pasáží věnovaných sexuální scéně, která může odsunout do pozadí tradiční scénu milostnou, líčení může obsahovat sexuální praktiky a pozice, které nepatří mezi tradiční a právě proto mohou vzrušovat. V rámci erotiky, byť velmi explicitní až obscénní, lze vedle sexuálního uspokojení a vzrušení nalézt určitý estetický účinek, který u pornografie většinou schází. Erotická literatura se tedy více než svou formou určuje dle svého obsahu. Vraťme se ale ještě k erotické próze a žánru červené knihovny obecně. Ačkoli stojí tento žánr tak trochu mimo uznávané žánry, o to více je žádaný. Dle statistik časopisu *New York Times*, dosahuje červená knihovna 7% celkového knižního prodeje, což z ní činí jeden z nejprodávanějších žánrů doby a dle statistiky jsou konzumenty této literatury z 95% ženy, které jsou logicky i cílovou skupinou. Díky takové velké poptávce není překvapivé, že se stává součástí masových médií, např. ve formě příloh, povídek na pokračování v tisku apod. Téma je adaptováno televizí (telenovela) či rádiem (rádionovela). V západním světě nalezneme i hodně elektronických knih tohoto žánru. Samozřejmě se nelze domnívat, že seriózní tiskoviny zvyšují svůj prodej spojením tzv. light literatury (či česky řečeno brakové literatury) pouze v dnešní době.

3.5. Populární kultura, literatura a téma sexu

Kritickou literaturou je Manuel Puig zařazen do období postmodernismu jako představitel popartové literatury. Popkultura je úzce spjata s díly primární literatury této diplomové práce. Manuel Puig, jak již bylo uvedeno v kapitole o jeho životě, byl od útlého dětství obdivovatelem kinematografické produkce Hollywoodu třicátých a čtyřicátých let minulého století. Díla i umělecké prostředky v jeho próze, lze zařadit do popkultury právě proto, že námět i forma se z části shoduje s díly proudu, který je určen pro průměrného konzumenta. Pokládám tedy za příznačné uvést v teoretické části i stručný přehled o problematice pop kultury a pop literatury.

3.5.1. Populární kultura a Pop-art a masová kultura

Původní anglický název *Popular culture*³² z 19. století byl používán pro označení kulturní úrovně tzv. prostého lidu, jak vyplývá ze samotného anglického názvu, který prvotně označoval pouze nevelkou kultivovanost příslušníků nižších sociálních tříd. Populární kultura souvisí s uměleckým směrem Pop-artu, který je koncipovaný z fenoménů, myšlenek, představ, postojů, názorů a potřeb hlavního proudu kultury, za jakou byla v první polovině XX. století považována kultura západní, po druhé světové válce však je to již kultura globální. Vznik Pop-artu se datuje do druhé poloviny padesátých let minulého století. Ačkoli tento termín často splývá s termínem masové kultury, kulturní a sociální antropologie tyto termíny odlišuje. Zatímco masová

³² PLENCNER, Alexander. *Masová kultura a pop-kultura ako systémy kultúry*. In GAŽOVÁ, Viera; SLUŠNÁ, Zuzana. Bratislava : PEEM, 2005. s. 181-205

kultura je kultura, která je tvořena masou a pro masu, jako příklad lze uvést použití masové kultury k propagaci masové ideologie, např.: spartakiádní hry v Číně, pop kultura je spjata s tzv. kapitalistickou kulturou. Ačkoli oslovuje většinovou společnost, pro kterou je určena, nelze ji chápat jako nástroj pro šíření masové ideologie. Rozvoj Popkultury je úzce spjat s rozmachem masových medií v průběhu dvacátého století. Ona definice sama je komplexní v tom, že pokud je popkultura postavena na lidu, je nutné nejprve definovat vlastní pojem *lid*, což je samo o sobě obtížné. Popkultura se vymezuje oproti tzv. vysoké kultuře, která je konzumována menšinou a je často udávána jako pravá, intelektuální kultura. Síla popkultury je právě v jejím zaměření na tzv. střední proud společnosti, který bývá označován anglickým výrazem *mainstream*, a oslovení širokých mas, tak jak je tomu u masové kultury. Masovost kultury a její komercializace je datována do poválečného období Severní Ameriky, která nezažívala poválečnou tragédii zničení Evropy. V rámci postmodernismu je k popkultuře přistupováno stejně jako ke kultuře „vysoké“.³³ Postmodernismus v uměleckých tendencích chápe nové podněty jako vhodný materiál k uměleckému experimentu a vede k inovaci tradičních témat a postupů. Nabízí se také dva pohledy na popkulturu jako na degradující směr či jako na kulturu, která bude časem akceptována jako kultura „opravdová“. Sontagová upozorňuje dále na orientaci aktuální kultury středního proudu k čisté zábavě a přesun kultury k tržní zábavě, čímž dochází k nebezpečí úpadku obecných hodnot a obrácení centra pozornosti společnosti od závažných témat k trivialitám z oblasti *lifestylu* a celkové odlehčení všech zásadních témat život (láska, smrt, radost, sex). Umění, které je přímo ovlivněno fenomény populární

³³ Sonntagová, Susan. Pornografická imaginace. In Nagy, Ladislav. Erotica jako hranice literatury. *Host* 07/2002.

kultury a jistou komerčností i plošností, je Pop-art, který přejímá motivy a techniky z jevů každodenní masové potřeby, velkoměstské kultury a jejími vizuálními projevy (fotografie, film, reklama). Název Pop-art symbolizoval konzumní styl života, který se stal fenoménem v poválečných letech. Pro tuto diplomovou práci je důležitá informace o motivech Pop-artu, které se objevují v analyzovaných dílech této diplomové práce. Pop-art také skýtá i možnosti originálního uměleckého ztvárnění v případě, kdy se propojuje s jinými styly umění a odvahou autora experimentovat, jak je tomu i například u Manuela Puiga.

4. Sex a láska v románech Manuela Puiga

4.1. Úvod k rozboru sexuálního tématu v románech Manuela Puiga

Tato úvodní kapitola slouží pro lepší orientaci v románech Manuela Puiga. Se zaměřením na konkrétní čtyři díla Manuela Puiga se budu věnovat zpracování a pojetí sexu, erotiky a lásky.

Romány *Zrada Rity Hayworthové*, *Nejkrásnější Tango*, *Polibek Pavoučí ženy* a *Aféra v Buenos Aires* mapují období tvorby Manuela Puiga během šedesátých až sedmdesátých let minulého století. Jak je již zřejmé z úvodní kapitoly o autorově životě, zahájil Manuel Puig svou literární kariéru románem *Zrada Rithy Hayworthové*, který pobouřil argentinskou veřejnost tím, jak nelichotivě prezentoval tehdejší společnost, její morální úpadek, nevzdělanost, mačismus a z něj vyplývající nelehké postavení žen v tehdejší společnosti, kterou také vylíčil jako maloměšťáckou a primárně orientovanou na konzum. Nebylo to však jen pouhé téma, které se nesetkalo s vřelým přijetím veřejnosti, autorovo originální forma románu byla také terčem kritiky: součástí románu jsou deníky, filmové reminiscence hollywoodské produkce, školní práce, apod. Dle Levinové zahájil Puig svou literární činnost také pod vlivem uvolněné atmosféry New Yorku, kde během šedesátých let pobýval.³⁴ Nicméně argentinská veřejnost ani kritika, pod vlivem silné cenzury, nepřijala toto dílo vřele i z toho důvodu, že společenská nálada i politická situace v autorově rodné zemi, kde vládl Perónův režim a s ním

³⁴Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. S. 272 - 280.

spojená cenzura, byla naprosto odlišná od té americké. Zde je poprvé dána do kontrastu realita každodenního života s tím, o čem hlavní protagonisté sní: prožít život jako hrdinové filmové produkce zlaté éry Hollywoodu. Představa o tom, že takový život je ten opravdový, vede k velké frustraci, která se odráží v jednání hlavních hrdinů Puigových románů. Autora lze najít v postavě Tota. Jméno je odvozeno od přezdívky, kterou Puiga oslovovali jeho blízcí: Coco³⁵. Lze si všimnout jisté kritiky v tom, jak hlavní hrdinové chápou svět radikálně rozdělený na mužský a ženský, kde každý má své pevně dané role, které je třeba dodržovat. Rozdělení těchto rolí lze přisuzovat konzervativním principům patriarchy: žena se stará o domácí krb, vždy je třeba, aby byla krásná a upravená, muž zase rodinu zabezpečuje. Na tradiční rozdělení nemá vliv ani dosažení vzdělání ženy, ani její schopnosti a naopak žena, která se chce vymanit ze stereotypů patriarchy, není společností vnímána kladně. Tento příklad můžeme sledovat na příkladu Totovy matky Mity ve *Zradě Rity Hayworthové*. Vlastní osa románu, která sleduje osudy malého Tota a jeho dospívání, probíhá právě na pozadí obrazu argentinské společnosti v období třicátých a čtyřicátých let minulého století.

Čtyři roky od vydání Puigovy románové prvotiny, vydává autor další román *Nejhezčí tango*. Ve svém prvním románu se Puig zaměřuje na společnost viděnou očima dítěte a dospívajícího chlapce, dle Levinové samotného autora. Ve své druhé próze opouští Puig dětský svět a zaměřuje se na mladou generaci, která své mládí prožívá také během třicátých a čtyřicátých let, a sledujeme její osudy až do let šedesátých. Autor mapuje jistou naivitu v jednání

³⁵Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. S. 3

postav, které jsou ovlivněny masovou kulturou a její produkcí ve formě tanga, rádionovel a filmu. I zde upozorňuje na mačismus, který přetrvává v argentinské společnosti, na nelehké postavení žen, na nereálné představy o životě, které vycházejí z romantických příběhů radionovel a textů tanga a jsou podněcovány filmovým velkoprůmyslem, který se snadno stává falešným obrazem pro realitu a jehož kouzlu hlavní hrdinové snadno podlehnou. Jejich vlastní jednání však má pramálo společného s romantikou a lehkostí děl populární kultury, ba právě naopak. Témata jako sobectví, bezcitnost, chladnokrevný kalkul a maloměšťáctví lze chápat jako kritiku tehdejší společnosti. Forma autorova druhého románu je opět spjata s populární a masovou kulturou, samotná stavba díla je rozčleněna do kapitol (*entregas*), typických pro literární útvar *folletín*, román na pokračování; úryvky z tangových písní uvádějí každou kapitolu a část díla je psaná formou dopisů. V případě hlavních hrdinů této prózy lze říci, že jsou vlastně parodií na hrdiny romantických románů. Ačkoli se snaží vystupovat jako romantičtí hrdinové a snad i sami věří, že jimi jsou, jejich vlastní činy a chování hovoří o tom, že mezi tím, co se domnívají, že jsou a jejich opravdovými skutky a činy, které jsou často plny zbaběloství a maloměšťáctví, je velký rozdíl. Parodii lze pozorovat právě na ústřední mužské postavě Juana Carlose, kterému jsou propůjčeny některé charakteristiky typické literární postavy Dona Juana, jako jeho vášeň pro ženy, prostopášnost a jistá lehkost bytí. Zde je však tato postava v kontrastu skutečné reality však pouze parodií klasické postavy romantického románu. Jak však sám Puig v jednom rozhovoru pro argentinskou televizi uvedl, nešlo mu o zesměšnění společnosti na základě parodie hlavních postav ani o moralizaci, jeho cílem bylo pouze předložit jistý obraz

pohled na dobovou společnost, která obdivuje texty tanga, ale neodvažuje se podle nich žít.³⁶ Proto i ta velká svoboda a prostor, který je čtenáři dán v každém z autorova románu. I samotná dějová linie, kterou lze považovat za hlavní, je jistou parodií. Vášnivá, osudová láska, která končí smrtí Juana Carlose. Nejde zde však o smrt hrdinskou, ale hlavní hrdina skoná na tuberkulosu, kterou on sám dlouho jako nemoc podceňoval. Puig jako autor spolupracuje se čtenářem a jeho vlastním úsudkem, aby dílo bylo kompletní. Autor pouze nastiňuje charaktery postav, nevykresluje je do hloubky, stejně jako prostředí či vztahy mezi hlavními hrdiny a i to málo, co je vyobrazeno, nebývá znovu opakováno, čtenář tedy musí být velmi pozorný ke každému detailu, aby správně pochopil dílo. Manuel Puig dává čtenáři svobodu a zapojuje jeho vlastní myšlení, zkušenost a fantazii do díla. Tento fakt je typický i pro další jeho romány a zvláště pak pro identifikaci erotické povahy románu, jak vyplývá z úvodní teoretické části, je erotika ukryta v tom, co není vidět a v tom, co plně podněcuje fantazii čtenáře. Pro první dvě autorovy prózy je typické i to, že jsou silně spjaty s prostředím Puigova rodiště a rodinou. Vychází z vlastních prožitků či zážitků z dětství a dospívání autora. Autobiografický aspekt díla již mizí ze zbylých dvou próz: *El beso de la mujer araña*³⁷ (*Polibek pavoučí ženy*) a *The Buenos Aires Affair*³⁸ (*Aféra v Buenos Aires*) či *Pubis angelical*³⁹ (*Andělské pohlaví*).

³⁶ Pinto, Felisa. *Rita Hayworth es la alegría de vivir sin culpa*. 1973
Dostupné online:
<<http://www.pagina12.com.ar/diario/suplementos/radar/9-2383-2005-07-20.html>>

³⁷ Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002.

³⁸ Puig, Manuel. *The Buenos Aires affair*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 1989.

³⁹ Puig, Manuel. *Pubis angelical*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002

Prvně jmenovaný, *Polibek pavoučí ženy*, v sobě nese i téma politické situace a represí v době perónismu. Vlastní prostředí je věznice dokreslena jen na základě nepatrných detailů a samotný děj pluje někde v neurčitém časoprostoru. Velká část románu je věnována popisu děje hollywoodských filmů třicátých a čtyřicátých let, které Molina - homosexuál, který je odsouzen za sexuální zločin - vypráví svému spoluvězni, Valentínovi - revolucionáři a členovi politického odboje. Vyprávěním filmů Molina poodhaluje Valentínovi své nitro, ačkoli byl původně do cely umístěn pro to, aby na Valentína donášel a získal od něj bližší informace o organizaci, ve které působil. Molina se však do Valentína zamiluje a autor nám předkládá příběh lásky. Molina Valentínovi pomáhá a jeho láska ho nakonec stojí i život, což můžeme považovat za podobné smrti hrdiny romantického příběhu. Ačkoli je i v ostatních dílech autora vždy předmětem nějaký milostný příběh, je to poprvé, kdy se autor dotkl přímo tématu homosexuality jako milostného námětu. Ačkoli byl román psán v sedmdesátých letech, kdy téma homosexuality již nebylo tabu, stála za úspěchem díla právě homosexuální tematika, která je podána na základě kliše o homosexuálních vztazích mezi trestanci v káznici. Lehkost a jakási přirozenost pojetí milostného vztahu mezi dvěma hrdiny, se setkalo s kladným přijetím veřejnosti, alespoň tedy té západní. Molina, se kterým se autor z části ztotožňoval, nebo ještě lépe, který určitým způsobem symbolizuje jeho alter ego a jehož postava v sobě mísí, jak samotného autora, tak i jeho matku⁴⁰, je představitelem hrdiny žijícího prostřednictvím hollywoodských filmů určených masám. Molina obdivuje sladký kýč romantiky a lehkosti bytí, se kterou je život v takových filmech prezentován. Je představitelem života ve virtuální realitě,

⁴⁰ Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. S. 253.

řečeno slovníkem dnešní doby. V díle ho lze také vnímat jako ženský element, protějšek mužské energie Valentína, který reprezentuje tu nepřikrášlenou realitu, nežije ve snech a představách o tom, že život prezentovaný hollywoodskou produkcí je reálný. Román se stal předlohou pro stejnojmenný film a dále pro divadelní hru, muzikál, právě díky velké popularitě a úspěchu prózy. Děj je zasazen do nového prostředí vězení, avšak tato cela je podobná i prostředí z jiných Puigových děl. Uzavřený a okleštěný prostor, ze kterého není úniku, lze pozorovat i v románech *Nejhezčí tango*, konkrétně v domě, kde žije Nené s rodinou. Téma uzavřeného prostoru je i v díle *Zrada Rity Hayworthové* v domě, kde Puig žil se svou rodinou a kde se dle jeho pohledu matka cítila jako vězeň, protože nebylo možné uniknout. Symboliku cely samozřejmě najdeme i v románu *Andělské pohlaví*, kde je tou pomyslnou celou pro hlavní hrdinky celá patriarchální společnost, ze které se snaží vymanit. Opět se i v tomto díle setkáme s vlivem hollywoodské produkce na životy hlavních hrdinek: tři žen. Tyto tři ženy se snaží vymanit z patriarchální společnosti a zároveň hledají muže svých snů, hrdinu kinematografické představy o dokonalém muži. *Andělské pohlaví* je představou hrdinek o tzv. nepohlaví, které lze chápat i jako představě o rovnosti mezi mužem a ženou, tato představa je vykreslena ve snech jedné protagonistky. Tato rovnost by podle ní přinesla klid a mír. V románu se sny hrdinek prolínají s realitou a splývají s ní. Zklamáním pro všechny je představa o životě, která je předkládána filmem a samotnou realitou, která je zvláště k ženám velmi krutá. Hned v úvodu je předkládána myšlenka, že je vlastně lepší nebýt ženou, být hned v dětství zbavena života, než dospět a žít v područí mužů. Problematika v *Aféře v Buenos Aires* je opět zaměřena na dominanci mužů. Ráz detektivního příběhu, který

ale neexistuje, rozvíjí děj, kdy na počátku stojí úspěšná umělkyně Gladys, samostatná a sebevědomá, která najde svou osudovou láskou v Leovi a plně se oddá citům a vášni, až ztratí své umělecké postavení. Naopak vztah, který Leo nebere příliš vážně, tak jako Gladys, mu pomůže ke kariéře uměleckého kritika. V díle je mnoho erotických pasáží a děj poukazuje na ovládnutí ženy mužem. I dle stručné úvodní charakteristiky autorových románů lze postřehnout, že mezi nimi je možné najít hned několik podobností. Pro Puigovu tvorbu obecně je příznačný fenomén filmu určený masám z hollywoodské produkce třicátých a čtyřicátých let dvacátého století. Romantické a lehké téma znázorňující ideální svět je pro hrdiny románů únikem od ne tolik ideální reality. Vliv takových filmů na jedince je však ten, že touha po filmové dokonalosti vede k frustraci, jelikož skutečnost není tak perfektní jak je prezentována ve filmu. Jde o produkt masové komunikace, který má také za účel, co nejvyšší odbyt. Z Puigových románů je patrné, že konzumenty takového umění bývají především ženy. Ženy v Puigových románech mají nutkání utíkat z reality, žít ve světě nereálných představ, a to proto, že patriarchální svět je pro ně nepřívětivý a ony se v něm necítí šťastné a to bez rozdílu, zda jsou zámožné či nikoliv a zda se staly matkami a manželkami. Virtuální svět filmů ukazuje, jak by měl vypadat ideální svět a dle množství diváků a jeho oblibě u nich je zřejmé, že je nám takovýto ideální svět blízký a že po něm toužíme. Dále je možné postřehnout, že v každém díle se setkáme s milostným námětem, vztahem dvou osob, a tento milostný příběh je dán do kontrastu s pojetím milostného vztahu na filmovém plátně a z něj pramenících představ Puigových protagonistů: Malé a Berto, Molina a Valentín, atd. Puigovy postavy hledají ideální svět a hlavně ideální lásku. V jeho postavách lze pozorovat přímo

hlad po lásce a po opětovaném citu, zvláště u autorových hrdinek. Vedle iluze, kterou mají na svědomí romantické filmy, se lze setkat i s fenoménem vztahu matky a syna, matky a potomka, který je také přítomný v každém díle: Malé a Coco, Juan Carlos a Eleanor, Molina a jeho matka, starostlivá matka Gladys a matka, která chce zabít vlastní dceru, aby ji ochránila před muži a mužským světem v *Andělském pohlaví*. Posledně zmiňovaným díle narážím na mačismus a jeho negativní projevy jako dalšího společného tématu románů. Dalším pojítkem je např. katolická církev a její vliv na sexualitu člověka, patrná hlavně ve *Zradě Rity Hayworthové*. V Puigových románech je také patrná snaha o invenci ve stavbě děl, když autor spojuje prostředky a postupy tzv. vysoké literatury s obsahem a formou literatury nízké či brakové. A samozřejmě ve všech svých románech autor předpokládá spolupráci se čtenářem. Spoléhá se na jeho vlastní zkušenosti, intelekt, fantazii, aby dotvořil dílo. Všechny tyto aspekty budou ještě zmíněny při rozboru erotického a milostného tématu.

4.2. Sexualita v díle Manuela Puiga

Jak je vnímána samotná sexualita v autorových románech? Reflektují romány sociální stereotypy o rozdílné sexualitě muže a ženy? V čem se ukrývá erotický náboj Puigových románů? Jakou úlohu má vlastně láska? Touží být hrdinové pouze sobecky milováni, nebo touží i po tom, aby oni sami milovali? To jsou vedle formálního zpracování erotického a sexuálního tématu otázky, které budou představeny v následující části, kterou můžeme nazvat samotnou analýzou

sexuálního tématu, která se bude zabývat vlastním vymezením v rámci Puigovy prózy.

Před samotným rozbořením erotického tématu v díle Manuela Puiga, je třeba si ujasnit, jakým způsobem autor chápe a předkládá čtenáři sexualitu postav. Hrdinové Puigovy prózy obecně reprezentují společenské stereotypy západní kultury o postavení muže a ženy v době od třicátých až do sedmdesátých let minulého století a z toho vyplývající i stereotypy jejich sexuality a sexuálního chování. Představme si některé mužské postavy: Raúl García, Berto a Héctor ve *Zradě Rity Hayworthové*, Juan Carlos a Dr. Aschero v *Nejhezčím Tangu*, Valentín v *Polibku pavoučí ženy* či Leo v *Aféře v Buenos Aires*. Na mužských postavách lze upozorovat donjuanské vlastnosti svůdníků, když se snaží získat některou ženskou hrdinku a zároveň pozorujeme i jejich nadřazené postavení vůči ženám v patriarchální společnosti. Hlavní hrdiny také charakterizuje velká dávka sobectví, sexuální agresivity a silného chtíce, pro který jsou schopni si vymyslet jakoukoli lež, která jim pomůže ženu získat, nedostatek empatie, něhy a citu i v případě že milují. Láska je vždy přímo spojena s fyzickou láskou. Často po té, co ženu získají, ji opouští, přestává pro ně mít cenu. Pro představu Puigova hrdiny si lze blíže přiblížit postavu Juana Carlose z *Boquitas Pintadas*. Juan Carlos Jacinto Eusebio Etcheparre reprezentuje machistickou postavu s některými stereotypy patriarchátu. Juan Carlos není schopen si žen vážít, ctít je, respektovat, je nezodpovědný, jak vůči sobě samému, když dlouho podceňuje vážnou chorobu, kterou trpí, tak vůči ženám a vztahům obecně. Je příkladem hrdiny, který není schopen mít plnohodnotný vztah a není jasné, zda po takovém vztahu, který by byl základem pro funkční rodinu, touží. Je

svůdníkem, který učiní vše, jen aby ženu získal, tedy její tělo, a uspokojil tak své potřeby. V momentě, kdy ženu získá, přestává pro něj mít cenu a začne toužit po jiné. Jeho zájmem i cílem je zábava, život si zpestřuje alkoholem a ženami. Představuje tedy negativní stránky patriarchy. Juan Carlos není pilířem rodiny, živitelem a ochranitelem. Plní hlavně funkci tzv. idolu - muže, po kterém touží mnoho žen. Juan Carlos je fyzicky přitažlivý, připodobňují jej k filmovému herci⁴¹. Jeho donjuanský charakter vyniká v kontrastu s Nené, hlavní hrdinkou zmíněného románu, která je do Juana Carlose zamilovaná a prakticky do své smrti na něj pohlíží jako na osudovou lásku svého života. Nené zosobňuje klišé o hrdinkách romantických příběhů, ať filmových či literárních. Je krásná, naivní, důvěřivá a žije představou vášnivé a osudové lásky, tou je pro ni Juan Carlos. Postava Juana Carlose i Nené se promítají i do ostatních protagonistů v dalších románech Manuela Puiga. Podle autora je chování mužů podmíněno i tím, jak jsou vychováváni, kdy jsou jim od dětství vštěpovány společenské stereotypy mužského chování.⁴² Ostatně tato problematika je zpracována ve *Zradě Rity Hayworthové*, kde přínosem je vyobrazení dětského vnímání rozdělení sexuálních rozdílů na základě rozdílů pohlaví, jak jsou společenské role muže a ženy, včetně jejich sexuality, součástí výchovy. Setkáme se i s tím, jak si malé dítě uvědomuje fyzickou pohlavní odlišnost.

El muchacho me metió el pito en el agujerito y no me deja ir, ya no me podía mover y él se aprovechaba y me „cogía“.⁴³

⁴¹ Puig, Manuel: *Boquitas Pintadas*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2002. S. 47.

⁴² Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. S. 28.

⁴³ Puig, Manuel: *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003. S. 45.

Součástí role chlapce jako budoucího muže jsou i vzorce chování, které se od chlapce očekává: ze *Zrady Rity Hayworthové* vybírám i následující ukázky: „A golpes se hacen los hombres⁴⁴, dice papá.“ A dále: „La culpa es tuya si el chico no aprende que los hombres no lloran, los hombres se las aguantan por dentro, pero no lloran.“⁴⁶ Ve zmíněném díle najdeme více stereotypních názorů na správnou chlapeckou roli: chlapec musí sportovat, být silný, nehrát si s panenkami, prohlížet si časopisy o slavných, nesmí plakat a nesmí mít strach. Tyto názory nalezneme ve zmiňovaném díle a nutno dodat, že jsou charakteristické pro postavu Tota, v němž můžeme najít rysy samotného autora a který se těmito stereotypům vymyká a snaží se vyrovnat s tím, že se od svých mužských vrstevníků liší. Toto je srovnáván s bratrancem Héctorem, který výše zmíněné stereotypy naplňuje: potlačuje své city a jejich projevy, čímž dospívá do podoby Juana Carlose. „Y dos virgos más éste año, la Rulo y la Mari, para la colección de un servidor, torpedero de profesión.“⁴⁵ Manuel Puig ukazuje, jakou volnost mají muži v sexuálním životě, mohou střídat partnerky a společnost je za to neodsuzuje. Naopak je tomu u ženských hrdinek, od kterých je společensky vyžadována jistá sexuální zdrženlivost a očekává se od nich přijetí role ženy v domácnosti, matky a pečovatelky. Nicméně mohou projevit něhu, cit i lásku. Ženská tradiční role je uvedena např. na postavě Mity v *Zradě Rity Hayworthové*, Nené a Rabadilly v *Nejhezčím tangu*, kde je vylíčen i pohled na to, když se žena od této společensky tradiční role odchýlí a jako v případě Nené se nechá svést Dr. Ascherem, u kterého pracuje, a Rabadilla se stane svobodnou matkou. Neblahé společenské následky nesou vždy ženy, které jsou za své

⁴⁴ Puig, Manuel: *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2003. S. 83, S. 156, S. 180.

chování odsuzovány, muži jimi zasaženi nejsou. Např. Pancho v *Nejhezčím tangu* je otcem Rabadillina syna a ačkoli nepřijal odpovědnost za svého potomka ani za Rabadillu, společensky je tento jeho čin tolerován a jeho život se nijak nemění. V románech *Zrada Rity Hayworthové a Nejhezčí tango* se prezentuje tradiční pohled na společenské i sexuální role muže a ženy v kontextu doby, ve které děj probíhá, tj. ve třicátých a čtyřicátých letech dvacátého století. Další romány *Polibek Pavoučí ženy, Aféra v Buenos Aires a Andělské Pohlaví* se odehrávají v pozdějších letech a právě na ženských hrdinkách je možné pozorovat jistý vývoj ve společenském vnímání ženské sexuality (např. postava Gladys, která si je vědoma své sexuality a touhy po prožití fyzické slasti).

Gladys se sorprendió también al notar que su goce sexual era muy limitado, ya que nunca alcanzaba la culminación necesaria, pero temía hacerlo saber a su amigo porque adivinaba la respuesta: un tratamiento psicoanalítico lo arreglaría todo.⁴⁵

Tento příklad posunu vnímání ženské sexuality lze porovnat s následující ukázkou:

La Rulo tendrá las manos debajo de las frazadas, entre las sábanas y el camisón, por el frío, y son las manos del Héctor cuando le levantan el camisón y la empiezan a rozar en carne viva, y ya tiene un pecado mortal que confesar, peor que los malos pensamientos.⁴⁶

Ženská sexualita, jak se prezentuje v *Aféře v Buenos Aires* je více individuální, není pod takovým vlivem společnosti a

⁴⁵ Puig, Manuel. *The Buenos Aires affair*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 1989. S. 46.

⁴⁶ Puig, Manuel: *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2003. S. 180. S. 192.

církve. V *Polibku pavoučí ženy* se setkáme s reflexí homosexuality, která byla přítomna již ve *Zradě Rity Hayworthové*, kde byla v jedné části představena jako agresivní chování spojené s ponížením, kdy chtěl Cobito uspat chloroformem Tota a vyhrožoval mu sexuálním zneužitím⁴⁷. Ve stejném díle však lze pozorovat i projev homosexuality jako citu u malého chlapce⁴⁸ když si Toto již jako osmiletý s dětskou neviností představuje, že by mohl žít mladíkem ze sousedství, kterého obdivuje.⁴⁸ Zde jen pro zajímavost uvedu, že sám autor si již v tomto útlém věku svou homosexualitu uvědomoval, jelikož se zamiloval do protagonisty amerického filmu, který viděl s matkou v kině.⁴⁸ Téma homosexuality jako jednoho z projevů sexuality v *Polibku pavoučí ženy* je zpracováno nenásilně a vychází nejen z fyzických potřeb, ale i z citu, který je mezi oběma protagonisty. Tradiční vnímání společenských rolí Puig promítá do sexuality jeho protagonistů. Společnost je ve svém pohledu na sexualitu ovlivněna církví, která vnímá sexuální slast a předmanželský sex jako smrtelný hřích, jak vyplývá z ukázky, dále politikou, kdy ve *Zradě Rity Hayworthové* probíhá jistá forma sexuální výchovy na školách, ale i idejemi z filmové produkce zlaté éry Hollywoodu, na což Manuel Puig upozorňuje. Všechny díla, která jsou zde uváděna, jsou spjata s hollywoodskými filmy třicátých a čtyřicátých let, které byly určeny pro masu diváků a které představovaly dokonalý svět kýče, romantiky a lásky, který vyniká zvláště v kontrastu s reálnými osudy postav Puigových románů. V *Andělském pohlaví* vzniká myšlenka o tzv. „andělském pohlaví“, tedy bytosti, která nemá pohlaví, nebo lze také chápat, že není

⁴⁷ Puig, Manuel: *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2003. S. 180, 226, 91.

⁴⁸ Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. S. 28 - 35.

tedy rozdílů mezi pohlavími a role sexuality a role společenské tím mizí. Ostatně tuto myšlenku o pohlaví bez rozdílů vyjádřil Manuel Puig již v rozhovoru s Garcíem Ramosem⁴⁹. Stereotypní pohled na sexualitu třicátých a čtyřicátých let, jaký se prezentuje ve *Zradě Rity Hayworthové* a *Nejhezčím tangu*, se mění ve svém pojetí v dalších autorových románech. Nemám na mysli jen reflexi homosexuality, ale v případě *Aféře v Buenos Aires* se čtenář setká i s projevy sexuality, na které ve většinové společnosti nemusí převládat kladný názor: sadomasochismem, autoerotikou, sexem na veřejnosti, sexuální dominací. Lze vypozařovat i další fenomén projevu sexuality v kontextu tradičních stereotypů a to, že ženě je přisuzována pasivní role v sexu a erotice: žena bývá svedena, žena podlehne muži a pokud je tomu někdy naopak, jako některých milostných dobrodružství Gladys v *Aféře v Buenos Aires*, je tento jev prezentován, jako ne příliš běžný. Muž je tradičním lovcem, který ženu získá. V posledně zmiňované prže je takovým lovcem Leo, který Gladys absolutně ovládne. Je zde prezentováno téma ovládání, dominance, v milostných a sexuálních vztazích. Na postavě Lea Puig také ukazuje, jak ne příliš šťastné dětství negativně ovlivňuje sexuální chování v dospělosti.

Jistou rovnost rolí muže a ženy prezentuje Puig v *Polibku pavoučí ženy*, kde lze hovořit o Molinovi, jako o zástupci ženského elementu, ačkoli jde fyzicky o muže. V *Polibku pavoučí ženy* se pohlavní rozdíly i tradiční společenský pohled na sexualitu vytrácí. Oba hlavní hrdinové jsou odděleni od společenského prostředí a bez okolních vlivů vnímají pouze vlastní individuální sexualitu, jsou tedy v tomto ohledu svobodní. Neexistují ani role ani společnost, která by role určovala, neexistuje rozdíl mezi

⁴⁹ García Ramos, Juan Manuel. *La semana de autor sobre Manuel Puig*. Madrid: Ediciones de cultura hispánica, 1991.

pohlavími, je pouze pohlaví samo. Tuto ideu tzv. bezpohlavnosti, jak již bylo řečeno Puig rozvádí v další své próze *Andělské pohlaví*, kde ženy se snaží vymanit z nadvlády patriarchálního světa. Puig však nedává patriarchát a mačismus za vinu mužům, ale spíše ženám, což vyjadřuje např. v *Nejhezčím tangu*, kde Nené jako matka a jako žena, které mačismus ubližuje, sama své syny vychovává v duchu tradičního patriarchátu. Z hlediska tradičního pohledu na sexualitu je zajímavá postava Moliny v *Polibku pavoučí ženy*. Molina je muž, hovoří o sobě v mužském rodě, ale lze tuto mužskou postavu chápat svým způsobem i jako představitele ženského elementu a jeho spoluvězně Valentína jako představitele mužského elementu. Molina v sobě má vlastnosti, které jsou v dalších dílech přisuzovány spíše ženským hrdinkám: je citlivý, něžný, starostlivý (když se stará o nemocného Valentína) a jeho vášně jsou romantické filmy třicátých a čtyřicátých let. Molina je ale homosexuál a svou homosexualitu veřejně přiznal (ostatně i zatčen byl za sexuální delikt) a nelze pochybovat o jeho mužství, pouze je mezi ostatními postavami Puigových románů jediným mužským hrdinou, kterému jsou dány výše uvedené vlastnosti, které nalezneme povětšinou pouze u ženských hrdinek. Je možné ve spojitosti s románem *Andělské pohlaví* uvažovat i o tzv. bezpohlavní bytosti, která v sobě nese obojí pohlaví a tím vlastně i mizí tradiční role ženy a muže. Spojení tématu děl *Andělské pohlaví* a *Polibek pavoučí ženy* je však jen moje domněnka, ke které jsem dospěla hlubší analýzou charakteru postavy Moliny. V další části této práce se k postavě Moliny a Valentína ještě vrátím a bude více přiblížen jejich přátelsko-milenecký vztah. Stojí také za povšimnutí, že autor běžně dává větší prostor hrdinkám a jejich vnitřnímu životu, citům a snům. Muži až takový prostor nedostávají, až s výjimkou Tota a do jisté míry i

Héctora ve *Zradě Rity Hayworthové* a Valentína s Molinou v *Polibku pavoučí ženy*. Z hlediska tradičního rozdělení rolí je třeba ještě podotknout, že Puig předkládá zajímavý názor na tuto problematiku. Bylo řečeno, že mužské postavy v Puigových dílech mají mačistický charakter, autor však místy podhaluje i citlivou stránku hrdinů, kterou se však mužské postavy snaží skrývat, jak jim určuje tradiční role muže, který neprojevuje své city. Ve *Zradě Rity Hayworthové* Héctor ve svém deníku uvádí, že plakal, ale nikomu to neřekl⁵⁰, nebo že má strach odjet do internátu. Zajímavá je i závěrečná část románu, kterou tvoří dopis Totova otce Berta.⁵¹ Zde se čtenář dozvídá o vnitřním životě, touhách, představách, snech a bolestech muže, který po celou knihu byl prezentován velmi stroze a byl kladen důraz na jeho patriarchální povahu. Lze si tedy odvodit, že Manuel Puig čtenáři předkládá myšlenku, že machismus tkví ve výchově, muži roli patriarchy přejímají. Trpí-li jeho hrdinky v zajetí patriarchy, jsou to ony samy, které to můžou změnit výchovou svých synů. Lze také vypožorovat, že Mita, matka Tota, svého syna nevychovává v duchu tradiční výchovy chlapce a že dává prostor jeho individualitě. Individualita i ta sexuální, dalo by se také říci svoboda, která není ovlivněna společenskými stereotypy, je objevována i v *Polibku pavoučí ženy*. Hlavní protagonisté jsou ve vězení oddělení od ostatní společnosti, jsou jen oni a postupně objevují svou vlastní opravdovou identitu. Obecná analýza sexuality v díle přímo souvisí i s dalšími tématy: erotikou a láskou, které jsou vlastními projevy sexuality.

⁵⁰ Puig, Manuel: *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2003. S. 167 - 318.

4.3. Erotika v románech Manuela Puiga

4.3.1. Názvy románů Manuela Puiga

Co je erotického na díle Manuela Puiga? Odpověď na tuto otázku budu nejprve hledat v tomto oddílu. Manuel Puig pojmenoval svá díla *Zrada Rity Hayworthové*, *Nejhezčí tango*, *Polibek pavoučí ženy*, *Andělské pohlaví* a *Aféra v Buenos Aires*. Lze si povšimnout, že samotný název díla ve čtenáři může evokovat erotickou představu. U románu *Nejhezčí tango* je španělský originál *Boquitas Pintadas*, který lze přeložit jako „namalované rtíky“ jako jeden podtitul autor uvádí *Boquitas Pintadas de rojo carmesí* (karmínově rudé rtíky). Červená barva rtů je spojována i s barvou pohlavních orgánů ženy při vzrušení a červené rty jsou obecně považovány za přitažlivé. Manuel Puig této obecné spojitosti a symboliky červených rtů využívá, ve čtenáři takový název může vzbudit zvědavost a lze si ho spojit s erotickým tématem. V názvu *Zrada Rity Hayworthové* zase Puig použil jméno amerického sexuálního symbolu čtyřicátých let minulého století, Rity Hayworthové, představitelky filmových hrdinek produkce zlaté éry Hollywoodu. Samotný název si lze tedy spojit automaticky s plavovlasou Ritou z romantických filmů a tím vzbudit zvědavost čtenáře. *Polibek pavoučí ženy* v sobě nese již samotný název sexuální aktivity, za niž lze polibek označit, a který je navíc doplněn atributem pavoučí ženy. *Aféru v Buenos Aires* si lze asociovat s milostným románkem, aférou, ačkoli tento název nemusí primárně určovat aféru milostnou, nicméně přebal vydání z roku 1989, kde je podobizna mladé blond slečny s pootevřenými ústy a přivřenýma očima, také naznačuje možné erotické či milostné téma románu. Dílo *Andělské pohlaví*, které je v mé práci

zmiňován pouze okrajově, vzbuzuje ve čtenáři možnou erotickou představu použitím výrazu *pubis*⁵¹, které česky doslova znamená Venušin pahorek, či ohanbí. I v dalších Puigových prózách se lze setkat s názvem, který si lze asociovat s erotikou a sexem. Domnívám se ale, že Puig zde využívá obecně známých témat a symbolů, které jsou považovány euroamerickou společností za erotické či je lze možno asociovat se sexuální činností. Např. pro interpretaci erotického podtextu použitím jména Rity Hayworthové je nutné znát, co tato herečka v kontextu své doby představovala, v jakých filmech hrála a že ji např. lze chápat jako sexuální symbol i proto, že vystupovala na estrádách pro americké vojáky během druhé světové války. Bylo by také mylné se domnívat, že všechny kultury považují červené rty za erotické. Domnívám se, že použitím výše uvedených názvů Manuel Puig čerpá ze symbolů, které máme v podvědomí a interpretujeme je jako erotické, také díky vlivu masmedií, která nám je jako erotická předkládají. Domnívám se, že Manuel Puig pojmenováním svých románů poukazuje i na vliv masmedií na utváření fenoménů naší kultury. Pokud se blíže podíváme na jednotlivá témata zde předkládaných románů, snad kromě *Nejhezčího tanga* nemají primárně milostné téma. Nad milostným tématem lze uvažovat i u *románu Polibek pavoučí ženy*, kde jsme svědky postupného sbližování dvou hlavních protagonistů: Moliny a Valentína. V próze *Aféra v Buenos Aires* lze slovo aféra spojovat s milostnou aférou, tedy dobrodružstvím. V případě *The Aféry v Buenos Aires* a *Zrady Rity Hayworthové* lze o milostném tématu hovořit jako o vedlejším, tím hlavním je v prvně jmenovaném díle detektivní příběh a v druhém příběh dospívání malého chlapce v typickém prostředí argentinského venkova třicátých a čtyřicátých let. Nicméně Manuel Puig

⁵¹ Překlad: venušin pahorek, ohanbí, stydká kost.

erotické téma, tedy souhrn témat, která mohou ve čtenáři vzbudit erotickou touhou, lze najít jako součást hlavního děje. Milostná a sexuální tematika je prezentována ve formě vztahů, které se rozvíjí mezi hlavními hrdiny.

4.3.2. Erotika jako touha po kráse

Erotiku lze chápat i jako touhu po kráse, jak bylo řečeno v úvodní obecné části. Fyzická krása je spojena se štěstím, zdravím, láskou i sexem, alespoň tak ji lze vnímat. Erotika by měla lidově řečeno působit příjemně i vkusně.

Postavy v díle Manuela Puiga jsou nositeli atributů, které odpovídají stereotypnímu pojetí mužských a ženských rolí i vlastností, jak již bylo řečeno v kapitole věnované sexualitě. V postavách románů Manuela Puiga lze najít dobové fenomény, které vyplývají z měřítek společnosti a charakterizují roli muže a ženy. Tyto role bývají určovány kulturou a společností, tedy její většinou, náboženstvím a i politikou. Jeden z fenoménů, který určuje roli ženy a který Puig předkládá, je být krásná. Krásu lze chápat i jako přitažlivost a touhu po kráse lze vnímat jako touhou erotickou, jak bylo také řečeno v teorii. Fenomén obecné a dokonalé krásy předkládá Puig již ve *Zradě Rity Hayworthové* a konfrontuje krásu hrdinky s fyzickou krásou a přitažlivostí filmových hvězd. Lze si také všimnout, že hlavní hrdinky si přejí vypadat jako ony, což je fenomén, který lze pozorovat i v současnosti, kdy mají masmedia stále více sílicí vliv na naše životy. Manuel Puig předkládá dokonalou krásu, lze říci obecná měřítko pro ženskou krásu, např. na úryvcích líčení filmu, která jsou

součástí všech děl, kromě *Nejkrásnějšího tanga*, a vystavuje hlavní hrdinky, ale i hrdiny, konfrontaci této obecné dokonalé krásy s vlastní realitou, která postrádá všechna filmová pozlátka.

V teoretické části bylo řečeno, že erotiku lze chápat jako jistý typ touhy po kráse.

A ella se le ve quo algo raro tiene, quo no es una mujer como todas. Parece muy joven, de unos veinticinco años cuanto más, una carita un poco de gata, la nariz chica, respingada, el corte de cara es...más redondo que ovalado, la frente ancha, los cachetes también grandes pero que después se van para abajo en punta, como los gatos.⁵²

Las piernas las tiene entrelazadas, los zapatos son negros, de taco alto y grueso, sin puntera, se asoman las uñas pintadas de oscuro. Las medias son brillosas, ese tipo de malla cristal de seda, no se sabe si es rosada la carne o la media.⁵²

Cuando ya aparece al final la popa del velero, se ha puesto la flor de terciopelo en el cabello, a un costado, y no se sabe que es más suave, si el terciopelo de la orquídea o el cutis de ella, quo es como el pétalo de alguna flor, de una magnolia pienso yo.⁵²

Na ukázkách z díla *Polibek pavoučí ženy* lze pozorovat představu o ženě jako erotickém symbolu. Manuel Puig zde předkládá atributy, které jsou obecně považovány za přitažlivé, či erotické, lépe řečeno jsou to atributy, které naše euroamerická společnost chápe jako erotické. Jde také o fenomény populární kultury, které jsou chápány většinou společností jako přitažlivé: mládí, malý nos,

⁵² Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002. S. 10 - 13.

kulatý obličej s výraznými lícními kostmi a jemnou pletí. Přirovnání ženy ke kočce je opět v moderní společnosti spojováno s erotikou (krásná žena bývá pojmenována hovorově jako *kočka*, v češtině i angličtině a lze tento výraz najít i ve španělském výrazu *gatita*). Hedvábné punčochy, nalakované nehty a podpatky jsou také vnímány jako ženské atributy, které ji činí přitažlivou. Podobné popisy nalezneme i v ostatních románech. Popis takové ženy je vlastně popisem obecných měřítek, dle kterých naše kultura posuzuje krásu. Laicky lze říci, že je to „něco“, co si spojujeme s přitažlivostí a s tím být přitažlivá, pokud mluvím z pohledu ženy. Pokud se Puigova hrdinka snaží zalíbit ve smyslu být pro muže přitažlivá, použije výše jmenovaných prostředků, jako jsou podpatky či punčochy. Ještě lze doplnit, že se v románech setkáme dále se šaty s výstřihem, upravenými lesklými vlasy, parfém, rtěnkou... Je zajímavé, že se tyto fenomény minulých let stále dají nalézt i v dnešní době. Jen pro zajímavost, je možné porovnat symbol krásy ve čtyřicátých letech, tedy Ritu Hayworthovou, se sexuálním symbolem dnešní doby, např.: Scarlett Johannsonovou, Angelinu Jolieovou či Penélope Cruzovou a jistě najdeme podobné fyzické znaky, které považujeme obecně za krásné a o kterých výše píše i Manuel Puig. Přibližuje-li autor čtenáři ono krásné a tedy i erotické pomocí filmových či jiných fenoménů, které jsou obecně rozšířeny a spadají tedy do populární kultury, lze hovořit o intertextualitě díla. Manuel Puig při popisu erotické krásy nezachází do přílišných detailů a lze si všimnout již zmíněného zobecnění pojetí fyzické krásy, omezené téměř na pouhé indicie, které navazují na obecný sociokulturní stereotyp o kráse. Domnívám se však, že čtenář musí znát obecné erotické fenomény a symboly moderní západní kultury, aby správně interpretoval tyto indicie,

čímž mám na mysli, aby čtenář pochopil, že Puig hovoří o kráse ženy a tím i navodil možnou erotickou atmosféru. Jak bylo již uvedeno výše, západní kultura předkládá jistý obrázek o tom, co je a co není krásné a jak taková krása vypadá a tato myšlenka je pak přejímána a dále šířena společnostmi prostřednictvím masových médií. Jedinec žijící v naší společnosti je pak logicky vystaven střetu mezi realitou a stereotypní představě o kráse a nejen jí. Zatímco tedy hrdinky prvních dvou autorových románů lze považovat za ty, které se snaží dostat své ženské role, od které se očekává, že budou i perfektně krásné, dle tedy společenského diktátu o kráse, kdy například Mita se raduje, že přibrala pár kilo, protože v tu dobu byla plnější postava považována za atraktivní⁵³, stejně jako např. se Nené denně několikrát převléká, aby vždy byla perfektně upravená pro svého manžela, ne proto, že chce, ale proto, že se to od ní očekává. Naopak v *Aféře v Buenos Aires* hlavní hrdinka Gladys nemá pravé oko⁵⁴, což rozhodně nepatří k obecným ideálům krásy, stejně jako bývá několikrát uvedeno, že je příliš hubená. Nicméně, Gladys sice také bezmezně obdivuje stejné filmy jako Mita a Nené, ačkoli je od sebe dělí téměř čtvrtstoletí, tudíž všechny tři jsou různou měrou ovlivněny podobnou obecnou představou o kráse a lze říci, že se jí snaží dostat. Gladys na základě takového obrazu sama sobě určuje tzv. míru krásy a tím pádem i přitažlivosti. Jelikož právě prostřednictvím masových médií je šířen i fenomén o tom, že co je krásné, je i přitažlivé. Hovoříme samozřejmě o obecné představě o kráse. Puig obecné tendence o přitažlivosti a kráse, bez ohledu na individuální sexualitu každého jedince, využívá

⁵³ Puig, Manuel: *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003. S. 320.

⁵⁴ Puig, Manuel. *The Buenos Aires affair*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 1989. S. 49.

ke komunikaci se čtenářem, který je znalý těchto obecných indicií a může je chápat i jako symbolické vyjádření erotického tématu. Čtenář si je vědom toho, že např. výše uvedené hedvábné punčochy jsou obecně prezentovány jako erotické, jako oblečení, které dělá ženu více atraktivní a muže vzrušuje. Obecné představy o kráse a přitažlivosti se však netýkají pouze ženské krásy. I muži jsou konfrontováni s prezentovaným ideálem v médiích a skutečností. V následující ukázce jsou uvedeny Gladysiny ideály amerického muže, které vycházejí, pro autora typicky, z představ utvořených převážně z dobových hollywoodských filmů.

El joven Rober Giusto tenía que ver con los tres ideales del norteamericano que Gladys se había forjado a miles de kilómetros de distancia en su lejana Argentina, pero se venían a la zaga de los ideales europeos. Esas tres prefiguraciones eran las siguientes: a) el joven heredero hipersensible y tiernamente neurótico con el rostro del actor Montgomery Clift; b) el hombre casado, dueño de empresas, de actividad fibril, proponente pero necesitado de comprensión en lo más íntimo, con el rostro de John Kennedy; c) el joven universitario de aspecto deportivo, inexperto, ingenuo y pleno de fe en el futuro, con el rostro de los rubios jugadores de béisbol que en las revistas recomendaban productos comerciales varios.⁵⁵

Podobné téma se ještě objevuje např. ve *Zradě Rity Hayworthové*.⁵⁶ Je příznačné, že ženu činí přitažlivou převážně její vzhled a muže i jeho schopnosti. Zde vidím jedno ze společenských klišé, které zde Puig předkládá, lze je odvodit již od pojetí sexuality formou tradičních

⁵⁵ Puig, Manuel. *The Buenos Aires affair*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 1989. S. 41.

⁵⁶ Puig, Manuel. *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003. S. 90

sociálních rolí, tedy rozdělení na mužské a ženské role (muž živitel a žena krásná a pečující). U ženy, tak jak Puig na některých hrdinkách ukazuje a částečně v souvislosti s hrdinkami romantických filmů, není nutné mít intelekt či nějaké vyšší schopnosti, aby byla přitažlivá, ženy v dílech od muže však sní i o jiných než fyzických kvalitách a lze říci, že i jeho kvality ovlivňují míru přitažlivosti. Erotika jako touha po kráse je téma, které lze nalézt ve všech čtyřech románech, které jsou předmětem této analýzy. Velkou roli pro identifikaci přitažlivé krásy hraje obecné pojetí samotného tématu, které ovlivňují společenské stereotypy a masová média, která se zde prezentují hlavně ve formě filmů zlaté éry Hollywoodu. Samotný erotický účinek textu u čtenáře autor předpokládá jistou spolupráci čtenáře a znalostí uvedených indicií, díky kterým lze text lépe pochopit.

4.3.3. Erotika jako sexuální touha

V tomto oddílu diplomové práce se na samotnou sexuální aktivitu, jak je zachycena a zpracována v díle Manuela Puiga. Právě samotný sex či sexuální aktivita mohou leckdy od erotiky přejít až k samotné pornografii. Hranice mezi těmito dvěma pojmy byla nastíněna již v úvodní kapitole. V předchozím oddílu diplomové práce bylo přiblíženo, jak a co označuje autor jako přitažlivé, tedy co si čtenář může interpretovat i jako erotické a co lze spojovat se sexuálním vzrušením. Dalším tematickým prostředkem pro navození toužebné atmosféry je i samotné zpracování sexu jako pohlavního aktu nebo i nepohlavní sexuální praktiky jako je orální sex či masturbace. Už pouhý fakt, že autor

do své prózy tato témata zahrnuje, dokazuje, že dílo má do jisté míry sexuální charakter. Puig líčí sexuální aktivitu jako součást života jeho hrdinů. V TRH autor předkládá originálním postmodernistickým způsobem obrázek myšlení, jednání a životních postojů obyvatel argentinského venkova na přelomu třicátých a čtyřicátých let a je zde i sexuálnímu tématu věnován celkem velký prostor. Puig v šestnácti kapitolách, kdy každá se věnuje jiné problematice či jinému hrdinovi, zachycuje pohled na sex v průběhu dětství a dospívání, tedy v průběhu uvědomování si vlastní sexuální identity, dle S. J. Levinové autor z části vychází z Freudovy teorie o sexuálním dozrání jedince, které probíhá ve věku šestnácti let. Často je zde sex uváděn slovesem *coger*⁵⁷ či autorem často používaným spojením: *levantar la pollera (a la chica)*⁵⁸ – tedy česky: nadzvednout dívce sukni. Setkáme se také s výrazem *hacerlo*, česky tzv. dělat „to“.

...y la aprieto un poco a la Nata y estaba toda floja, la primera vez que no arisqueaba, le metí la mano debajo de la pilcha y tenía las dos gambas sin cerrar fuertes, medio separadas, y acariciándole llegué a destino por primera vez y sin poder respirar que la madre oía me la hice, y no se lo conté a nadie...⁵⁸

Jsou zde hlavně zachyceny první milostné zkušenosti hlavních protagonistů a na první pohled je zřejmé, že jde o zážitek z něčeho nového, je zde patrná i jistá mentální nezralost protagonistů v jejich sexuálním životě, o čemž svědčí i výše uvedené pojmenování pro sex. Samozřejmě, jakákoli zmínka o sexu může u čtenáře navodit pocit vzrušení, jelikož zde pracuje čtenářova fantazii a slovo sex si může asociovat s vlastními zážitky či představami,

⁵⁷ Puig, Manuel. *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003. S. 79 – 180.

které ze samotného textu nemusí přímo vyplývat. Domnívám se, že více než na samotné vzrušení čtenáře při četbě, zde autor poukazuje na problematiku sexu z generového pohledu, kdy upozorňuje na problematiku patriarchálního přístupu k sexualitě, ideologizaci sexuality ze strany křesťanského náboženství, konkrétně katolické církve, objevíme zde i problematiku sexuální agresivity, která je zde spojená také s mačismem.

...y son las manos del Héctor cuando le levantan el camisón y la empiezan a rozar en carne viva, y ya tiene un pecado mortal que confesar...⁵⁸

Z ukázky vyplývá, že pod vlivem církve je předmanželský sex považován za smrtelný hřích. Je zde patrná i jistá míra pokrytectví, kterou příklad přístupu hrdinky k sexu dokazuje a věří, že jakýkoli přečin lze odčinit motlitbou. Lze i na vedlejších postavách pozorovat podobný přístup, navštěvují pravidelně kostel, nicméně jí jejich víra nebrání v nevěře. Ve *Zradě Rity Hayworthové* se dále setkáme i se sexuální agresivitou spojenou i s homosexuální tematikou, když se spolužák Cobito pokusí omámit a zneužít Tota⁵⁸. Ačkoli k samotnému zneužití nedojde, představuje zde sexuálního agresora v celkem útlém věku. Lze tuto ukázkou také považovat za první zmínku o homosexualitě, ačkoli je zde prezentována jako homosexuální agrese ze strany Totova spolužáka. Téma sexuální agrese se objeví i v dalších dílech, která jsou zde analyzována. Ve *Zradě Rity Hayworthové* je sex často prezentován bez přívlastků milostného prožitku a něhy. Je patrný i jistý nevyzrálý pohled a chápání problematiky sexu se strany dospívajících hrdinů. V autorově prvním románu je přínosem i vyobrazení

⁵⁸ Puig, Manuel. *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003. S. 180, 190, 226.

rozdělení sexuálních rolí na základě rozdílů pohlaví a společenských úloh muže a ženy, včetně jejich sexuality, jako součást výchovy. Linii vnímání sexuality dospívajícími lze sledovat i v dalším románu *Nejhezčí tango*, kde hlavní protagonisté již více dospěli a dospěl i jejich vztah k sexu. Problematika patriarchální společnosti je zde zdůrazněna na hlavním hrdinovi Juanu Carlosovi, jehož postava zde byla již specifikována, a na jeho příteli Panchovi. Autor předkládá romantickou představu o lásce a sexu, kterou hlavní hrdinka Nené přejímá z červené knihovny, rádionovel a textů tangových písní. Tato iluze se střetává s realitou, kde můžeme hovořit o sobectví i pokrytectví a nezodpovědnosti. Sex je opět prezentován na základě společenských stereotypů o sexualitě muže a ženy. Muž je zde tím „lovcem“, kterého představuje Juan Carlos i Pancho, kterému žena podléhá. Puig sex zmiňuje i v případě, kdy ukazuje sexuální převahu muže nejen fyzickou, ale i tu, kterou získává díky svému postavení, jako je tomu u postavy Dr. Aschera, který využije svého postavení ke svedení mladé Nené, která je u něj zaměstnána.⁵⁹ Téma sexu je zpracováno dále velmi implicitně a často vychází ze samotného obsahového kontextu, kdy např. Pancho jde do ložnice k Mabel⁵⁹ a kdy Rabadilla, co se také vidá s Panchem, s ním otěhotní⁵⁹. Sex lze vlastně často pouze předpokládat, když je do děje zařazen citový afekt, milostné vzplanutí či láska. Přítomnost sexu čtenář tuší, když Nené sděluje, že má děti a manžela⁵⁹, nebo když se Juan Carlos schází s jistou vdovou⁵⁹. Erotickou atmosféru mohou navodit čtenáři úryvky z písní tanga, které lze považovat za erotický tanec. Manuel Puig opět zapojuje do svého díla intertextovost, která doplňuje vlastní význam textu. Sex je zde spíš než účelová složka díla, která má vyvolat ve

⁵⁹ Puig, Manuel. *Boquitas Pintadas*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2002. S. 43, S. 97 - 110, 43 - 60.

čtenáři vzrušení, má za účel doplnit jednání aktérů, jelikož je ústředním motivem milostný vztah. Sex je zde také prezentován jako důvod, proč se muž, Juan Carlos, uchází o ženu. Když získá to, po čem touží, ženu opouští Juan Carlos stejně jako Pancho. Ve *Zradě Rity Hayworthové* autor používá vulgarismů i dětských označení pro pohlavní orgány např.: *picha, pito, agujerito*⁶⁰. Tyto výrazy se v díle opakují. Chybí ale hlubší rozvinutí erotického tématu, kterým by text dosáhl výraznějšího erotického účinku. Ani v próze *Nejhezčí tango* nenajdeme žádné velmi explicitní erotické scény, ale sexuální téma je zde přítomno a lze ho vyvodit z obsahu i kontextu. Puig do děje zakomponoval i fyzickou krásu nebo ženské křivky hrdinek, je tedy možné, že čtenář erotickou představu při četbě románu mít může, což je ale opět velmi individuální a nelze zobecnit. Více explicitnosti v sexuálním tématu nalezneme v próze *Polibek pavoučí ženy*.

- ...
- Y así puedo trocarte?
- ...
- Y así?
- ...
- No te da asco que te acaricie?
- No...
- Sos muy bueno
- ...
- De veras sos muy bueno conmigo...
- No, sos vos el bueno.
- Valentín... si querés, podés hacerme lo que quieras... porque yo sí quiero.
- ...
- Si no te doy asco.

⁶⁰ Puig, Manuel. *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003. Překlad: šulín, pindbour, dírka.

- No dinas esas cosas. Callado es mejor.
- Me corro un poco contra la pared.
- ...
- No se ve nada, nada... en esta oscuridad.
- ...
- Despacio...
- ...
- No, así me duele mucho.
- ...
- Esperá, no, así es mejor, dejame que levante las piernas.
- ...
- Despacito, por favor, Valentín.
- ...
- Así...
- ...
- Gracias... gracias...
- Gracias a vos también.⁶¹

Samotný popis je tak málo explicitní, že je opět na čtenáři, aby si text doplnil. Že se jedná o milostný akt, lze odtušit, ale je také nutno mít povědomí o homosexuálním pohlavním styku mezi dvěma muži, aby bylo možné si ukázkou správně interpretovat. Reflexe homosexuality, která je v *Polibku pavoučí ženy* uváděna, se liší od ostatních Puigových děl, kdy se převážně jedná o heterosexuální vztahy. V *Polibku pavoučí ženy* je věnován celkem velký prostor vzájemnému sbližování a sexuální akt je vlastně podán jako jeho přirozené vyústění. Puig zde opět prezentuje svůj názor o svobodné sexualitě a vlastní identitě, o svobodě mít milostnou zkušenost s kýmkoli bez ohledu na společenské stereotypy. Celý milostný akt je v kontextu děje nenásilný a přirozený, ačkoli se stále tématika homosexuality nemusí vždy setkat s chápavým

⁶¹ Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002. S. 245.

přijetím. Vedle milostného aktu mezi oběma protagonisty jsou uváděny prostřednictvím filmových příběhů, které vypráví Molina svému spoluvězni, také milostné scény protagonistů těchto příběhů. v *Polibku pavoučí ženy* je čtenáři předkládán sex i jako předmět vědeckého bádání v poznámkách pod čarou, kde Manuel Puig uvádí vědecké i nevědecké teorie o sexualitě, sexu a homosexualitě. Přítomnost těchto teorií v textu může také čtenáři indikovat sexuální obsah románu. Tuto ukázkou lze porovnat s představou o sexuálním aktu, která je předkládána v dobových filmech. Sex podle filmového scénáře je dle Puigova popisu nekonečně romantický⁶², vždy velmi estetický a dlouho trvá, nevznikají žádné trapné či toporné situace a těla protagonistů jsou vždy velmi sehraná - tak alespoň říká ukázkou. Pro srovnání sex v realitě v úvodní ukázkou je odlišný. Samotné téma věznic a provozování homosexuálních praktik mezi spoluvězni je jedna z obecných představ, kterou i za sebe mohou potvrdit kterou má společnost o životě ve vězení. Manuel Puig v *Polibku pavoučí ženy* představuje další obecné klišé. Místo pouhého uspokojení fyzických potřeb, což se obecně považuje za důvod homosexuálního chování ve věznicích, je v *Polibku pavoučí ženy* předkládán příběh přátelství a postupně se rodící lásky. Sex tu není fyzickou potřebou, jako je předkládán ve *Zradě Rity Hayworthové* a *Nejhezčím tangu*, ale oba vězni spíše než po fyzickém splnutí touží po tom duševním. Dílo, ve kterém lze najít více explicitní erotiku je *Aféra v Buenos Aires*. Román, který má jako jeden námět detektivní příběh vraždy, byl v době, kdy vyšel označen argentinskou kritikou za pornografické⁶³ a zakázáno. Autor při líčení

⁶² Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002. S. 131-155.

⁶³ Levine, Suzanne Jill. *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000.S. 245-250.

sexuálního aktu či sexuálních praktik dbá více na detail a užívá i přesných pojmenování např. cunnilingus⁶⁴

Zatímco v dalších dílech byl sex přítomen, ale nevyjádřen tolik explicitně a často se ukrýval pouze mezi řádky. V *Aféře v Buenos Aires* je sex vyjádřen a vylíčen celkem detailně. Autor zde již neprezentuje tolik cudnou krásu filmových hvězd, ale celkem realisticky zachycuje postavu úspěšné ženy a umělkyně Gladys. Jejím partnerem a objektem touhy je Leo. Sexuální chování Lea je provázenou silnou potřebou ovládat. Postava Lea je také sobecká a samolibá jako Juan Carlos z *Nejhezčího tanga*. Manuel Puig v příběhu Gladys a Lea představuje sexuální chování, které vidí do značné míry ovlivněno dětstvím obou protagonistů. Leo byl v dětství týrán a ponižován starší sestrou, Puig ve své próze představuje, jak podobné zážitky ovlivňují sexuální chování jedince.

El otro le dijo que si Leo no se enojaba él le podía succionar el miembro: Leo no pudo contener una sonrisa de alivio ante la cercanía de una descarga sexual. El sujeto tomó coraje y dijo que también se dejaría penetrar, si así le proporcionaba más goce. Leo abrió su bragueta y sacó el miembro erecto. Leo le pidió que se bajara los pantalones. El sujeto se negó porque el miembro era muy voluminoso. Leo le agarró un brazo con toda su fuerza y repitió la orden. El sujeto se bajó pantalones y calzoncillos... ...Leo trató de penetrarlo. El otro se debatía y trataba de soltarse.⁶³

V této ukázce autor opět předkládá téma homosexuálního styku. Postava Lea se řídí svým téměř neovladatelným sexuálním chtíčem, ale má obtíže s intimním vztahem se

⁶⁴ Puig, Manuel. *The Buenos Aires affair*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 1989. S. 40. 91-92, 58.

ženou. Uspokojí ho pouze prostitutky a situace, ve kterých on může ženu ovládat. Přidávám další ukázky z díla:

*Gladys introduce la yema de un dedo en su sexo, obteniendo sensación de frío.

**Gladys trata de visualizar el sexo erecto del modelo sin lograrlo.

***Gladys logra un atisbo de placer.⁶⁴

*Gladys lleva una mano por debajo del camisón y se acaricia los muslos

**Gladys sube la mano hasta su vello púbico.⁶⁴

Vycházím-li z teoretické části a určení hranic mezi pornografií a erotikou, v případě prvních dvou autorových románů, se domnívám, že lze hovořit o erotice, ale velmi implicitní. Jinak tomu je v *Aféře v Buenos Aires*, kde se více užívá explicitnosti při zpracování sexuálního tématu, a o některých pasážích lze uvažovat i jako o pornografických.⁶⁵⁶⁶ Jak je patrné i z ukázek sexuální téma je představeno velmi věcně a i jazykové prostředky jsou příznačné a explicitní. V úvodní části této práce byla přiblížena tenká hranice mezi erotikou a pornografií. Nejprve bych chtěla uvést, že je obtížné z pohledu čtenáře dnešní doby vnímat literaturu za pornografickou. Přítomnost sexu a pornografie ve vizuální podobě a v každodenním životě činí člověka tak trochu imunním a více tolerantním. Text ukázek lze ale považovat za explicitní erotiku, která dle mého názoru není obscénní. Manuel Puig zde již pouze nenaznačuje, ale místy sex doslovně popisuje a užívá přesná

⁶⁵Puig, Manuel. *The Buenos Aires affair*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 1989. S. 41-60.

⁶⁶Alter, Robert. An Argentinian Tour de Force. *New York Times*. 5.9.1975
Dostupné z: < http://www.nytimes.com/books/00/08/13/specials/puig-buenos.html?_r=2>

pojmenování. Při popisu se věnuje popisu více tělu ženskému než mužskému. Poznámky pod čarou mohou působit velmi eroticky, protože Gladys se uspokojuje, zatímco provádí běžnou denní činnost. Autor nepoužívá již tolik intertextuality a v případě tématu sexu se zde setkáme i s rozvitějším popisem, na rozdíl od jiných autorových děl, ale z pohledu dnešní doby je dle mého názoru dílo stále ještě erotické. V úvodní části této práce bylo řečeno, že pornografie nemá estetický účinek, jako je tomu v případě erotiky. Puigova próza má svou estetickou stránku, která jistě působí i na čtenáře. Přítomnost sexuálního tématu a jeho zpracování tak, že čtenář má stále prostor pro svou vlastní fantazii a může si představit sám sebe na místě protagonistů, působí na čtenáře eroticky. Samotné slovo sex je jako magické, přitahuje a láká, reprezentuje, co je pro lidstvo doslova životadárné. V románech Manuela Puiga se motiv sexu vyskytuje často přímo nebo jen skrytě mezi řádky.

4.4. Láska v románech Manuela Puiga

Posledním předmětným tématem této diplomové práce je téma lásky. Pojem láska má širokou škálu významů. Termín „láska“ se může vztahovat k silnému pocitu náklonnosti a emocionálnímu stavu, zvláště mezi mužem a ženou, mužem a mužem či ženou a ženou a zároveň i odpovídající postoje a jednání.

4.4.1. Láska partnerská

V minulých kapitolách při analýze sexuálního a erotického si bylo možné všimnout, že sexuální chování hrdinů Puigových románů je určen i citovým afektem, který lze nazvat láskou, nebo některou z jejích podob, protože míra intenzity tohoto emocionálního stavu je individuální. Sternberg zase vyčleňuje určité typy lásky na základě míry vášně, intimity a oddanosti, jak již bylo řečeno v teoretické části diplomové práce. Zkoumaná Puigova díla spojuje téma touhy po romantické osudové lásce. Ženské postavy bez ohledu na dobu, ve které se děj odehrává, sní o dokonalé lásce. Dokonalá láska v sobě spojuje vášně, oddanost a intimitu, kterou lze s partnerem sdílet, a často je jejich představa o lásce ovlivněna láskou prezentovanou médií, v nejhojnější míře je zde zastoupen vliv již zmiňovaných filmů zlaté éry Hollywoodu. Jako příklad uvádím Mitu ze *Zrady Rity Hayworthové*, která již od mládí byla velkou fanynkou hollywoodských filmů lehčího žánru. Mity snila o vzájemném souznění s mužem, o romantické lásce, ve které nechyběla vášně, a značně ovlivněna filmovými

příběhy, věřila, že jen taková láska je ta pravá⁶⁷. Další hrdinky jako Nené či Gladys mají podobné představy o lásce, o které sní. Vliv masmedií a obrázku o dokonalé lásce, který byl jimi předkládán, a je podobně předkládán i v současnosti, je zde zřejmý. Hlavní hrdinky jsou konfrontovány s realitou, která není tak romantická a dokonalá, jako iluze na filmovém plátě. Jejich partneři nejsou hrdinové romantického příběhu a ani život samotný není bez starostí. Osudovou lásku lze najít v příběhu Nené a Juana Carlose z *Nejhezčího tanga*. Nené i po mnoha letech nedokáže na svou první lásku zapomenout a částečně žije představami, jaký by byl život úžasný, pokud by ho mohla prožít s Juanem Carlosem. Nené projektuje svou představu o dokonalém muži do Juana Carlose a jeho smrt zapříčiní, že si ho Nené ještě více idealizuje a v reálném životě se cítí být frustrovaná navzdory tomu, že má děti a rodinu, ale kvůli nenaplněné touze po dávné lásce, není schopna být šťastná. Taková láska, po které touží Nené, je plná vášně, romantických gest a milostných vyznání, ale chybí v ní opravdová intimita a vyzrálé partnerství.

Příklad partnerské lásky, která není založena na romantické iluzi o tom, jak má láska vypadat je uvedeno např. v *Polibku pavoučí ženy*. Kde je čtenář svědkem postupného sbližování dvou hlavních hrdinů, kdy nejprve vzniká přátelství, pomalu jeden druhému poodhalují své nitro a vzniká mezi nimi pouto, které přeroste v lásku. Bez ohledu na to že se jedná o homosexuální pár, jelikož se v této práci bráním vyčlenit homosexualitu oproti heterosexuality, je vztah Moliny a Valentína vyrovnaným partnerstvím a v porovnání s ostatními vztahy prezentovanými v dalších románech, prožívají oba vězni opravdovou intimitu,

⁶⁷ Puig, Manuel. *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003. S. 144-160.

založenou na důvěře a porozumění. Citová vazba mezi oběma hrdiny je dle mého názoru literárně propracovanější, než tomu je u jiných vztahů dalších románů. Příběh dvou vězňů má tragický konec, který v kontextu lze považovat vlastně za romantický, protože Molina prakticky položí vlastní život, aby Valentína nezradil.

Valentín, vos y mi mamá son las dos personas que más he querido en el mundo

...

Y vos te vas a acordar de mí?

Aprendí mucho con vos, Molinita⁶⁸

Může se zdát, že hlavní hrdinky Puigových prvních dvou románů pohlížejí na lásku a partnerský vztah s velkou dávkou naivity, kterou ale objevíme i v *Aféře v Buenos Aires*, kde hlavní hrdinka také sní o lásce podobné té z filmového plátna. Mužům je, co se lásky týče, přisouzena role těch, co jsou citově spíše chladní. Souvisí to ostatně s jejich rolí muže, který city příliš neprojevuje a nenechává se jimi unést. V případě Lea a Juana Carlose či Pancha jsou i velmi sobečtí a cit k ženě předstírají, ženu umí okouzlit a vlichotit se jí romantickými gesty a tím, ale bez opravdového citu a respektu k ženě. Alespoň tak je Puig líčí. Např. Juan Carlos píše zamilované dopisy Nené, ve kterých jí vyznává lásku, ale je schopen se scházet i s jinými ženami. Tato povrchnost a citová vyprahlost, zvláště v *Nejkrásnějším tangu* a *Zradě Rity Hayworthové* je to, na co autor obecně poukazuje. Ženy jsou zase zaslepené již zmíněnou představou o lásce, kterou jim předkládají texty tang či filmové příběhy, a tuto představu si do mužů projektují, aniž by se snažily je poznat. Jako protiklad

⁶⁸ Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002. S. 288.

takového jednání, které částečně vychází i ze stereotypních rolí muže a ženy, je příklad *Polibek pavoučí ženy*, kde neexistují klamné iluze, ale opravdový cit mezi oběma protagonisty. Trochu jiný je i případ pojetí tématu v *Aféře v Buenos Aires*, kde hlavní hrdinka není již tak svázaná dodržováním rolí ženy, která je prezentována v prvních dvou románech Manuela Puiga. V následující ukázce je ještě možné postřehnout, že autor předkládá i city muže, konkrétně Berta, který se v dopise svěří svému bratrovi, že nepodvádí svou ženu, což sám chápe jako výjimečné:

Yo desde que conocí a Mita me olvidé de que listen las mujeres, te juro que no son macanas, a vos justament no iba a tener vergüenza de decírtelo, gran crápula. Pero me parece que vos tenés razón de pasártela bien, total yo qué gano.⁶⁹

...hay una cosa que hay que tener en cuenta. En la vida del hombre, que puede ser corta y puede ser larga, todo es provisorio. Nada es para siempre.⁶⁷

Lásku v díle Manuela Puiga lze tedy chápat i jako sociální roli, která určuje i jak lásku projevovat, ke komu ji cítit a téměř i jak ji prožívat. Mačismus mužům diktuje, že muži city nemají projevovat či se jimi nechat unést, což již bylo řečeno v kapitole o sexualitě. Svobodu i v této oblasti zažívá pouze Molina a Valentín, kteří jsou v cele oddělení od jakéhokoli vlivu vnějšího okolí a společnosti.

Z Puigových děl dále vyplývá, že téma erotiky a sexu úzce souvisí s láskou. V *Nejhezčím tangu* a *Zradě Rity Hayworthové* je sex prezentován také jako podmínka pro

⁶⁹ Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002. S. 312, 288.

lásku. Mladé ženy a dospívající dívky mají sex s mužem, protože doufají, že tak si získají i jeho lásku. S nadsázkou lze říci, že muži vyznávají ženě lásku, aby získali sex, a ženy naopak z lásky praktikují sex, což lze uvést na příkladu Nené a Juana Carlose i Gladys a Lea. Manuel Puig prezentuje ženy jako bytosti, které k tělesnému sblížení potřebují mít citovou i vazbu ke svému protějšku a muži nikoli, což pokládám za jedno z obecných společenských kliše, které přetrvává i dodnes. V *Aféře v Buenos Aires* lze pozorovat, že cit, který Gladys cítí k Leovi, vychází právě z fyzické rozkoše, kterou s ním zažívá. Nicméně právě v posledně jmenovaném románu Gladys obětuje lásce svou kariéru. Vášnivá láska ji zcela pohltí a lze doslovně říci, že se Leovi odevzdá. Naopak pro Lea je jen pouhou epizodou. V *Polibku pavoučí ženy* je sex vyjádřen jako touha po absolutní blízkosti, která pramení právě ze vzájemného citu obou protagonistů.

4.4.2. Mateřská láska

Kromě lásky partnerské je v dílech Manuela Puiga přítomna i láska mateřská. Postava matky se objevuje v každém z románů této diplomové práce. Dle Levinové⁷⁰, je autorovi inspirací jeho vlastní matka, se kterou měl Puig velmi blízký vztah. María Elena byla z přistěhovalecké rodiny původem ze severní Itálie, vysoká, elegantní, plná romantických představ o životě, které vycházely z brakové literatury a filmu, který byl její vášní. Malé byla inspirací pro některé hrdinky Puigových prvních próz a hlavně pro postavy

⁷⁰Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000. S. 9-12.

matky. Matka je v díle Manuela Puiga kladná postava. Ochraňuje, pečuje a bezmezně miluje své děti. Mateřská láska není podmíněna, není ovlivněna společností ani kulturou, nemění se v průběhu času jako láska partnerská. Silná citová vazba mezi dítětem a matkou je vyjádřena zvláště v *Polibku pavoučí ženy* a *Zradě Rity Hayworthové*. Molina si dělá starosti, protože jeho matka je již ve velmi pokročilém věku a je nemocná. Když Valentín hovoří o své dívce Martě, Molina hovoří o své matce⁷¹. V TRH je pro Mitu její malý syn středobodem světa, je pro ni i ve velmi nízkém věku společníkem, který ji doprovází do biografu a sdílí s ní její nadšení pro film. Mita je také jediná, která přijímá Tota takového jaký je: jemný, citlivý, bez sportovního nadání a raději si hraje s dívkami než chlapci, což nesplňovalo společenská kritéria pro roli chlapce. Postava matky je pro Puiga důležitá. Jeho hrdinky mohou mít i záporné vlastnosti, ale vždy jsou vylíčeny jako velmi obětavé a milující matky, což je opět kontrast k postavám otce, které tak kladné nejsou.

Např. když Héctorův otec ho opustí, aby si založil novou rodinu⁷², podobně se zachová i Pancho vůči Rabadille⁷³, Berto zase neumí projevit cit svému synovi, v BP postava otce téměř chybí. Puig ukazuje ještě na fenomén vztahu mezi otcem a dcerou, který je mezi Gladys a jejím otcem. Otec Gladys dává své dceři pocit bezpečí a ta ho bezmezně miluje. Zde se domnívám, že Puig mohl být ovlivněn Freudem a jeho teorií o Oidipově komplexu⁷⁴. Na základě faktu, že v autorově próze je vždy přítomna kladná postava matky, lze

⁷¹ Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002. S.25-37.

⁷² Puig, Manuel. *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003. S. 144-160; 312.

⁷³ Puig, Manuel: *Boquitas Pintadas*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2002.98-110.

⁷⁴ Freud, Zigmund: *Pátý svazek Sebraných spisů*. Praha:Psychoanalytické nakl. J. Kocourek, 2007.

řící, že je to dalším společným rysem, který spojuje Puigovy prózy.

Perdóname que te hable de cosas tristes, pero es que hoy tengo unas ganas tan grandes de estirar los brazos y abrazarla a mamá.⁷⁰

Matka byla pro Puiga velmi důležitou bytostí, doprovázela ho po celý život. Když autor zemřel, jeho ostatky byly pochovány na pozemku domu, ve kterém spolu s matkou žil. Láska mateřská je v díle vyjádřena jako láska nesobecká, obětavá a ničím nepodmíněná.

4.5. Jazykové a stylistické prostředky v kontextu erotického tématu

Manuel Puig s oblibou používá jazykové prostředky hovorového jazyka a slangu argentinské španělštiny. Přesto nalezneme jen malé množství vulgarismů jako např. slovo *coger*, které již bylo zmíněno v dřívějších kapitolách. Puig také používá rozdílné vyprávěcí formy: *folletín*⁷⁵, detektivní román⁷⁶, dopisy, které se střídají s vnitřními monology, úředními spisy⁷³, dialogy⁷⁷ a i školními pracemi⁷⁸. Do autorovy tvorby se mísí jeho vášeň pro film. Často

⁷⁵ Puig, Manuel: *Boquitas Pintadas*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2002.

⁷⁶ Puig, Manuel. *The Buenos Aires affair*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 1989.

⁷⁷ Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002.

⁷⁸ Puig, Manuel. *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003

jakoby netvořil psaný text, ale filmovou scénou, obraz. Manuel Puig také klade velký důraz na detail, to co bylo již jednou řečeno, se neopakuje, je tedy nutné, aby čtenář byl velmi pozorný a soustředěný, aby román pochopil. Puigovi bývá někdy vytýkáno⁷⁹, že dostatečně nevykresluje psychologický profil postav a tím je v díle i malý záběr do hloubky problematiky, stejně jako nevyhraněný názor na to, zda jde či nejde o kritiku. Domnívám se, že Manuel Puig toto tvoří účelově. V svých dílech poukazuje na naši svázanost ze strany vnějšího prostředí, které nám brání být opravdu svobodní. Ve svých dílech proto nemoralizuje, nekritizuje, nic čtenáři nevnucuje. Autor zahrnuje do svých románů intertextualitu, kdy prostřednictvím obecně známých fenoménů západní kultury komunikuje se čtenářem, u kterého se ale předpokládá jistá znalost těchto fenoménů. Je také patrné, že autor se soustředí na postavy a ne na okolí. Domnívám se, že malá psychologická specifikace je záměrem, zde autor plně spolupracuje s fantazií čtenáře. Autor potřebuje čtenáře a jeho představivost ke kompletaci díla. Prostor pro fantazii dává i prostor pro erotickou fantazii. Erotika v tom, co není vidět, tam, kde lze zapojit fantazii. Dále se domnívám, že je pro čtenáře dnešní doby, který je ovlivněn přítomností sexuálních podnětů v běžném životě, rozšířením a obecnou tolerancí pornografie ve vizuální podobě, trochu obtížné rozeznat, zda jde o pornografickou literaturu, zvláště když je tato hranice mezi erotikou a pornografií velmi subjektivní. Dílo Manuela Puiga lze obecně zařadit do období post-boomu a konkrétně je autorovo pop-artové literární zaměření směs klasických formálních postupů s těmi, které patří do populární kultury označované jako pokleslá. Tímto Puig vyjadřuje svůj vlastní *Point of view* – pohled na věc. Manuel Puig také hojně užívá

⁷⁹Castillo, Carolina. Manuel Puig y la novela de la conversación. *Revista de estudios literarios*. Č. 28/2004.

hovorového a slangového jazyka a v originále jsou v díle použity výrazy typické pro argentinskou španělštinu. Pro vyjádření sexuálního tématu se v díle objevují i slangové výrazy a vulgarismy spolu s odbornými termíny. Uvádím zde příklad některých výrazů a jejich českého překladu, které autor použil: *Coger* (šukat), *gambas* (slang. nohy), *pollera* (sukně); *pito, picha* (péro, pindbour); *cola* (ocas - mužské přirození), *ponerla* (píchat), *cunnilingus* (dráždění ženského pohlaví rty a jazykem), *agujerito* (slang. vagina), *órganos sexuales* (pohlavní orgány), *miembro viril* (mužství). Autor těchto přímých pojmenování nepoužívá mnoho, čímž se text nestává tolik obscénním a nevkusným.

Resumé

Sexualidad, erotismo y amor en las novelas de Manuel Puig

El presente trabajo analiza el tema de sexualidad, erotismo y amor en la obra de Manuel Puig. Para el análisis escogí cinco novelas de Puig: *La traición de Rita Hayworth*, *Boquitas pintadas*, *El beso de la mujer araña*, *The Buenos Aires Affair* y *Pubis angelical*. La primera parte de este trabajo se dedica a definir teóricamente los temas analizados y el papel de estos en literatura. Mi objetivo era describir el carácter erótico, sexual y amoroso de novelas de Manuel Puig. En la primera parte del presente trabajo me dediqué a la teoría relacionada con el tema principal. Las nociones teóricas sobre el tema sexual y amoroso en la literatura eran importantes para el análisis de la obra narrativa de Manuel Puig. Para definir bien el tema erótico de las novelas de Puig fue necesario distinguir generalmente lo erótico de lo pornográfico. El límite entre los dos fenómenos está marcado por la cultura y criterios individuales de cada uno. El erotismo es la intención, el propósito y posibilidad del acto y lo que estimula nuestra fantasía sexual. El arte erótico mantiene su efecto estético. El análisis de las novelas de Puig y de su carácter erótico demostró que desde el punto de vista de hoy la obra es de carácter erótico, pero no pornográfico. Las novelas de Puig son de carácter sexual. En la primera parte del presente trabajo fue explicado el tema de la sexualidad humana, amor y sexo y su representación literaria para poder hacer el propio análisis del tema en

cuatro novelas de Manuel Puig. El autor incorpora a su obra los elementos de cultura popular y ésta la encontramos tanto en el tema como en la forma de sus novelas. El tema sexual y amoroso también refleja la actitud de la sociedad argentina desde los años treinta hasta los años sesenta del siglo pasado. Puig también enseña el poder de los medios de comunicación de masas. La imagen de la vida que los antedichos medios transmiten, tiene poco que ver con la vida real. El autor conoce por su propia experiencia el deseo de poder escapar de la realidad a un mundo imaginario y perfecto. Se crean ideales falsos y los podemos contemplar también en la vida amorosa de los personajes de las novelas. El tema sexual está presente en todas las novelas analizadas y el poder erótico se halla en modo de narración de autor. Puig a menudo sólo indica el tema, evita implicar muchos detalles y da la plena libertad a la fantasía del lector. El escritor incorpora a su obra los estereótipos de la cultura popular sobre la sexualidad, amor, roles de hombre y mujer, machismo, etc. En la narración de Puig aparece la intertextualidad como una manera original de comunicación entre el autor y su lector. En las novelas de Puig el tema sexual está relacionado con el tema de amor. El autor presenta el amor apasionado, el amor homosexual y heterosexual, el amor maternal y el desamor. Manuel Puig no quiere distinguir entre el amor homosexual y heterosexual y por parte presenta una posible igualdad entre los dos tipos de la sexualidad humana. El autor entiende el sexo como una parte importante de la vida, documenta el poder y la influencia de los productos de medios de comunicación de masas sobre la intimidad y sexualidad humana.

Sexualita, erotika a láska v románech Manuela Puiga

Tato diplomová práce se věnuje tématu sexu a lásky v próze Manuela Puiga. Vymezení rozdílů mezi erotikou a pornografií, problematika sexuality, mužských a ženských sociálních rolí a lásky v kontextu literatury a popkultury v úvodní části diplomové práce, byly použity při analýze Puigových románů. Autor pojímá sex jako přirozenou součást života, předkládá čtenáři různé typy sexuálního chování a vnímání sexuality v kontextu doby. Téma erotiky, sexu a lásky v díle Manuela Puiga je spojeno i se společenskými stereotypy a dobovými fenomény masové kultury. Zpracování sexuálního tématu v autorových románech je často implicitní, bez barvitého líčení a dává prostor čtenářově vlastní představivosti.

Sexuality, erotismus and love in the novels of Manuel Puig

This thesis is concerned with the subject of sex and love in the prose of Manuel Puig. Defining the differences between erotica and pornography, the issue of sexuality, male and female social roles and love in the context of literature and popular culture in the introductory section of the thesis, were used in the analysis of Puig's novels. The author conceives sex as a natural part of life, presents the reader various types of sexual behavior and perceptions of sexuality in the context of his time. The theme of eroticism, sex and love in the work of Manuel Puig is associated with social stereotypes and contemporary phenomena of mass culture. Elaboration of sexual theme in author's novels is often implicit and gives space for reader's own imagination.

Bibliografie:

Caponni Věra, Hajnová Růžena, Novák Tomáš: *Sexuologický slovník*. Praha: Grada. 1994.

Castillo, Carolina. Manuel Puig y la novela de la conversación. *Revista de estudios literarios*. Č. 28/2004.

Farré, J. M.; M. Valdés, M. y Maideu, E. *Comportamientos sexuales*. Barcelona: Fontanella, 1980.

Foucault, Michel. *Dějiny sexuality*. Praha: Herrmann & synové, 1999.

Freud, Zigmund: *Pátý svazek Sebraných spisů*. Praha: Psychoanalytické nakl. J. Kocourek, 2007.

García Ramos, Juan Manuel. *La semana de autor sobre Manuel Puig*. Madrid: Ediciones de cultura hispánica, 1991.

Hauser, Arnold. *Filosofie dějin umění*. Praha: Odeon 1975.

Chochola, Martin. Diplomová práce: *Podívám se a vidím: kritéria subjektivního určování hranic mezi erotikou a pornografií*. Praha: FFUK, 2004.

Jandourek, Jan: *Sociologický slovník*. Praha: Portál. 2001

Kolektiv autorů. *Všeobecná encyklopedie*, Praha: Diderot, 1999.

Levine, Suzanne Jill: *Manuel Puig and the spider woman. His life and fictions*. New York: Farrar, Straus, Giroux. 2000.

Morales, Gregorio. *Por amor al deseo*. Madrid: Espasa, 2006.

Morales, Gregorio. *Literatura erótica y literatura amorosa*. *Leer*, č. 98/1998.

Mocná, Peterka. *Encyklopedie literárních žánrů*. Litomyšl: Paseka, 2004.

Montoya, Víctor. *Censura del lenguaje*. *Literaria*, č. 120, Cagua, 2005.

Nabokov, Vladimir. *Lolita*. Praha: Paseka, 2007.

- Plencer, Alexander. *Masová kultura a pop-kultura ako systémy kultúry*. In GAŽOVÁ, Viera; SLUŠNÁ, Zuzana. Bratislava: PEEM, 2005.
- Puig, Manuel. *El beso de la mujer araña*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002.
- Puig, Manuel. *The Buenos Aires affair*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 1989.
- Puig, Manuel. *Pubis angelical*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A., 2002
- Puig, Manuel: *La traición de Rita Hayworth*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2003.
- Puig, Manuel: *Boquitas Pintadas*. Barcelona: Editorial Seix Barral, S.A. 2002.
- de Sade, Donatien A. F. *Julietta čili Slasti neřesti*. Praha: Dybbuk, 2007.
- Sonntagová, Susan. Pornografická imaginace. In Nagy, Ladislav. *Erotica jako hranice literatury*. Host 07/2002
- Sternberg, Robert J. *El triángulo del amor*. Barcelona: Ediciones Paidós Ibérica, 1997.
- Zvěřina, Jaroslav; Malina, Jaroslav. *Sexuologie pro antropology*. Brno: Nauma, 2002.

Internetové zdroje:

Pinto, Felisa. *Rita Hayworth es la alegría de vivir sin culpa*. 1973

Dostupné:

<<http://www.pagina12.com.ar/diario/suplementos/radar/9-2383-2005-07-20.html>>

Alter, Robert. *An Argentinian Tour de Force*. New York Times. 5.9.1975 Dostupné z: <

http://www.nytimes.com/books/00/08/13/specials/puig-buenos.html?_r=2>

<http://www.youtube.com/watch?v=0VHXBYtLhQI>>

